

Hind 20 senti

RAAMAT-AJAKIRI

HUVITAV RAAMAT

1936

Nr. 2

Vegi Sauga

Tütarlaps Hulda

KIRJASTUS • OLION • TALLINN

ILUKIRJANDUSLIK RAAMAT-AJAKIRI

HUVITAV RAAMAT

ilmub 1936. aastal

2 korda kuus, igal 1-sel ja 15-dal kuupäeval,
aastas 24 iseseisvat raamatut à 64 lehekülge

Vastutav toimetaja Georg Naelapea

HUVITAV RAAMAT taotleb raamatu-aasta sihte: Eesti väljanne olgu hää ja odav!

HUVITAV RAAMAT on määratud igaihele ja igale kodule. Ta on sõbraks kõigile neile, kes peavad lugu hääst kirjandusest. Ta on mõnus vestleja ja huvitav kaaslane reisil: ilmub tasku kaustas, vastupidavas brošüür-köites.

HUVITAV RAAMAT tahab avaldada eeskätt eesti autorite töid, annab aga ka ruumi parimaile väliskirjanike toodetele.

HUVITAV RAAMAT

on odavaim rahvaraamat. Kr. 4.— eest saab tellija 24 raamatut à 64 lhk. — aastas üle 1500 lehekülje eesti ja parimate välisautorite töid.

Iga raamat sisaldab autori pildi ja eluloo.

Tellimise hind ühes posti saatekuludega:

12 kuuks — kr. 4.—		Tellimisi võtavad vastu
6 " — " 2.—		kõik E. Vab. postiasutused
3 " — " 1.—		ja kuukirja OLIONI
2 " — " 0.75		tellimiste ja kuulutuste
1 " — " 0.40		vastuvõtjad.

Üksikmüügil iga raamat 20 senti.

HUVITAV RAAMAT Nr. 2

ESIMENE AASTAKÄIK

18. jaanuar 1936

AJAKIRI HUVITAV RAAMAT

Ilmub kaks korda kuus Tallinnas
igal 1-sel ja 15-ndal kuupäeval
G. Naelapea vastutaval toimetusel ja
„KIRJASTUS OLIONI“ väljaandel
Toimet. ja talit.: Tallinn, Rataskaevu
6—2, tel. 446-52.

VEGI SAUGA

*Sündis a. 1914. Tallinnas, kus ta ka 1933. a. kesk-
kooli lõpetas. Õpib praegu õigusteadust Tartu ülikoolis.*

*„Tütarlaps Hulda“ on näitlikuks läbilõikeks ta
seni veel käsikirjus toodangust.*

VEGI SAUGA

TÜTARLAPS HULDA

KIRJASTUS OLION TALLINNAS

1936

8E4-3

Ar 936
Sooar

AR Fr. R. Kreutswaldi
nim. ENSV Riiklik
Raamatukogu

39440

Kaanel maaling: „Sophie Potocka“.

„Kիրtrükk“, Tallinn, Rütli 4. 1936.

Kohtamine Anna Vladimirovnaga

*Mul on üks raamat — sääl vahel hoitud
on üks koltund õis.*

*On üks närtsind mälestus kahel,
kes kord elades kokku said.*

G. SUITS

TÜLPIMUSE liigutusega lükkas ta enesest peekri, nagu oma varemate aegade hedonismi. Viingi oli muutunud pühast sõprusest tänavaplikalikuks. Ja suur tülgastus valdas teda, et nii palju madalat, räpast oli tas eneses. Suurte, kurbade silmadega naine oli leebund kassina ta külje vastu. Oli veetnud sellega uhkeid ja hulle päevi, tühjendand põhjani inimliku maitsmiskarika. Ah, jäänuks parem koju oma mehega, mis võis tema, et too naine vajas erakorralisi elamusi! Viskas taha rippuva, musta juuksetuka, süütas sigareti. Pagana valu, tuikav — pääs! Mida rohkem jood, seda kainemaks muutud ja teravneb valu. Ei taha, kuidagi ei taha tunnistada, et oled kaotand . . .

Piinavat valu tekitab tajumus: lüüriline. Kui suudaks mõteldä, et vastik on talle see naine, lihtselt vastik. Või et maailm võinuks olla vaesem ühe inimese

võrra. Kuid teadis, sarnane mõte on alatu. Alatu just selle kõrval, kes kirjutas hullumeelse käekirjaga ja kelle naeratus reflekteeris kui päikest ta jäise külmuse tagant. Oli andnud nimeks talle Lüüriline, lootes sellega äratada oma irooniat, kuid mõök pöördus ta enese vastu. Poleks muusika just sel hetkel aland toda valssi, võibolla ta tänase päeva oleks lõpetand mõruda rahuldustundega, maailmas siiski on midagi mehiselt jõhkrat, mis väljendub sõnas: kurat! Oleks raputand tuhka karbitäiest paberossest oma boheemlaslikku korratusse, käsikirjadele nimelt. Sest kas ei aland lugu just nendest käsikirjadest? Kui tundis pärast oma viimase romaani sooja vastuvõttu äkki armetut tühjust. Ja külmust, nagu oleks muutund päike väga plekiliseks, ja teda jälgiks kaugelt üks kosmiline plekk. Võimatuseni äraleierdatud kõik teemid, sõna elufilosoofia paras lükkamiseks jalaga . . .

Laskis veel kord libiseda silmade eest möödunu. Ta seisatus lilleäri akna ees. Imetles: kuidas küll võtavad jõudu tärkamiseks lilled nii rõõmsad, nagu oleks neil elumahas külluses soojuse jõudu. Vaatles krüsantheemi õit. Kitsad ussikeelsed lehed olid kähardund muinasjutu-linnu saba sulgedena kõveraks, südamepoolse varjutatud sügavused kõnelesid kuuvalguse kahvatuse romantikast. Lill oli kollane. Siiski temas oli niipalju soojust. Ervin imetles ja jumaldas kollast värvi. Mingi pühalikkuse värin sundis teda kummarduma kollase ees, nagu kaugeid esivanemaid tule ja päikese ees. Sama pühalikkuse värin, mis valdas teda veneusuliste koori laulus, või kui põletas idamaist

rohtu väikesel buddha kujul, mida toond kaugelt laeva kapten, sama, kes varustas teda tubakaga. Soojuse maagika tärgatab maapinnast lilli, mingi ime sunnib tal sellelegi külmale lillele andma oma värvi: kollase. Siis haaras ta mõtteid sõna: sümboolika. Ostis verevaeselt müüjannalt lille, aetas kodus vaasi punase kattedega lauale. Langetas rasked eesriided akende ees, süütas kaminas tule, ja vajus mõtteisse. Leegid kollased ja puutumatud ühinesid nägematuga . . . kui palju on maailmaruumis kaugel ja siiski ühtivat. Sigarett hõõgus tuhaks ta sõrmede vahel, nahkne tugitool ümbritses liikmeid kui suvine, hellitav vesi. Igatsuskiired läigitusid ta silmist mõlempoolselt toda sünet otsaesise kurdu — läigitusid lille suunas. Viis aastat pole ta kirjutand sõnagi, kõik katsed on lennand tuule kui kärjastatud paberilipakad. Pärast kõiki noid raamatuid, mida publik tervitand vaimustuse hurraaga. Tema, kes nii inimlikult oskas rääkida inimestega. Sest iial ei ruttand ega sundind end kirjutama. Laskis mööduda aastaid, kuni kuulis kella löövat hinges jõudude rakendamiseks. Armastuslaulikuks hüüti teda, kuigi polnud kirjutand sõnagi riimes, ta proosa enesest oli laululine. Nüüd oli vähe sellestki, et ujutas vaimu wiskis ja laskis jutustada sõbral kaptenil öödest hommikusse mere hulguvast romantikast, ja kauguste julmast joobumusest. Vähe, et vaatles kodumaagi taatide filosoferivasse hinge, ja hardus vanadest räbalais eitedest, kes vedasid raskeid kärusid kui hiina kulid. Nägi noorustki, mis tantsiv, ülemeelik ja hoolimatu. Tema, armastuslaulik, vaatles nüüd kollast

krüsanteemi ja unistas: „Naist, nagu see õis, ma armastaksin. Armastaksin teda kui lille, soojust ja pühalikke värinaid eneses.“ Tuli kaminas oli kustund, ta vaatele vastasid vaid hõõguvad söed. Lill laual oli laskund hämarusse longu. Ervin andus raskele unele.

Mõne päeva pärast kohtas ta Anna Vladimirovnat ühel häätegeval peol. Morsikannude ja kookide tagant naeratasid talle kaks pruuni silma. Põrand oli täis loterii-kõntsa, hoolimata sellest orkester meelitas Straussi valsile. Ervinit tutvustati — prouaks nimetas lihav, häätegev sõbranna toda Annat. Ervin söandas paluda daami tantsima. Väga kerge omas sammus oli pruunisilmne, mustas, lihtses, valge liiliakraega kleidis ta käte vahel. Hele juus ulatus tantsides ta lõuani. Ervin rääkis, kui kõle on ta kodus kesk vaipu, nahku, kaminatuld ja lugematuid raamatuid, kui tardund laavasid. Poisilik ülemeelikus valdas Ervini. Kesk keerutusi küsis, kas Anna oleks valmis põgenema temaga, sinna, kuhu veel isegi ei tea. Proua punastus, muutus veel soojemaks seetõttu, ja naeris, mis kõlas veidi ebaharmoniliselt, nagu heliseks praoga klaas. „Te unustate täiesti mu abikaasa!“ ta lausus. Ervin jahmus, vabandas, õnnetu kui koolipoiss, kel luhtund suur ja ilus vallatus. Anna naeris seepäale uuesti, ütles, ta mees on juba kaks aastat surnud.

Muusika vaikis, ja Ervin otse metsiku käteplagi-naga nõudis orkestrilt lisa. Tantsides küsis — nüüd juba aralt ja ettevaatlikult — kas proua ei küllastaks teda. Istuks vaid väheke ta ruumides, ja oleks talle elus muus. Kõik teda läbivad tunded tiheneksid sõnas-

tuseks, siis kõikjale valguvast mereelukast saaks väike, piimja-helgiga pärl. „Miks te nüüd nii!“ ütles Anna. „Ju meeeldi aitaksin teil leida pärl, mille otsimine tänapäev nii tänutu. Vaevu keegi hindab tõelist imitatsioonile. Võltskaup on odav, särav ja sobiv. Aga siis, kui kõnelesite põgenemisest, olin hetke rumalalt õnnelik. Oma meestki armastasin seepärast, et oli tormakas ja hoolimatu.“ Ervin ei küsind kaugemale. Ei söandand puudutada haava, mis võis olla ligidane ja valus.

Tänaval räitsakad, pehme kui vatt, langesid Anna karusnahksele mütsile ja kraele, kui pikkamisi kõndisid sinnapoole, kus elas Anna. Lõbusalt tilisesid saanide kuljused.

„Maailm on ilus vaikus, kui sajab lund. Kõik on siis kerge ja valge,“ ütles Anna.

„Minagi armastan ilu, ent teile ta lihtsalt on eba-jumal.“ See oli Ervini esimene hinnang oma kaaslasest.

Tagasiteel Ervin vilistas mustlasviit, sammudes üksi kesk tänavat, korralvuritki oleks sõbralikult suudlend. Tundis eneses uusi aimdusi, et veel on aardeid temast avastamata.

Ja nii algas nende romaan kui keskaegses operetis.

Anna Vladimirovna tuli. Lill oli närtsind vahepääal ja lukustatud laekasse. Kuid Ervin oli lasknud maalida lille, ja teise, käherduva, siidist asetand kaminasimsile. Anna Vladimirovna istus kamina ette, pool nägu ja juust valguses, pool varjus. Ervini soovil,

kes vaatles teda, nagu oleks ta maalija, mitte kirjanik.

„Kuidas algame?“ küsis Anna, ja punastus.

„Jutustage endast.“

Ja Anna rääkis . . .

„Minu maailm on laiuses, hing igatsuses horisondi järele, kus ühtuvad taevas ja maa. Sündisin ju Venemaal, mu vanemad liikusid koos õndsate suurvürstidega Peterburi õukonnas, mina mitte. Mu isa, ohvitser, spaleeris tsaarile marmortrepil, kuni tema hävitas revolutsioon. Sattusin Eestisse. Mul oli õnne, mind võttis kasvatada rikas kaupmehe-proua, et oleksin seltsiks ja avitajaks koolitöös ta lastele. Hää oli elu sääal majas, ei või kaevata millegi üle. Olin sõber kõigiga. Köögitüdruk vihkas prouat, nende salavaen kestis aastaid. Ta rääkis, proua on ülekohtune talle, nõuab keedetud piima, teine teenija võib panna lauale igasugust. Proua jälle uskus, et köögitüdruk tahab mürgitada teda toitudega, või vähemalt ta seedimist rikkuda. Ah, see oli omaette, kinnine maailm, nii lõputult kitsas mulle! Elasin ainult siis, kui pääsesin kontserdile või teatri. Mööda maailma reisivad kuulused tõmbasid mind kui magneet rauda. Alati valdas mind imelik visioon: on kõrge mägi, mille tipul seisab keegi, kes näitab käega kõigele uduselt ümbritsevatele, ja viipab mulle kutsudes. Kutsuja on mees, kelle nägu alati kaetud — lõppeks pole nägu oluline, — kuid kellest tean, et järgneksin kõikjale ta kutsele. Mida rohkem laskusin argiellu, seda kahvatumaks muutus visioon . . . Ja siis abiellusin. Mu mees oli hooli-

matu, tormakas ja unistaja, armastasin teda seepärast, nagu juba teate. Tema armastas mind vaid põhjusel, et oli unistaja. Olin vene ohvitseri tütar, mu saatust näis talle romantiline. Mu mees, ta unistas abielust kui mingist kõrgest, mis annab elule mõtte. Ja mina nii väga tahtsin elada intensiivsemalt kui seni. Nii väga tahtsin sümpaatset, elusat organismi enese kõrval. Ma polnud talle hädavajaline. Minuta oleks ta vast rohkem joond, süvenend meestevahelise sõpruse müstikasse. Või leidnud mõne teise naise. Vaevalt oleks olnud ta õnnetu. Kuid ta unistas kellestki, kes oleks tema naine, ja juhust tahtis, et selleks sain mina. Veel unistas ta lastest, tema lastest, mina aga vaid horisondist, te teate. Oma väikest autot aga armastasime mõlemad, suurema osa oma abielust sõitsime. Ta polnud minule just too õige, kuid olime noored, ja rahutud mõlemad. Liig vähe sain tantsida noorusaastail, liig vähe. Tõllal, kui kõik oma unistused pidin keerutama tantsuks. Nüüd pidi seda hääks tegema auto ja abielu. Noil hetkeil, mil ta vabastas rooliratta ning laskis autot juhtimata joosta, armastasin teda väga. Sest teadsin, ta siiski vastutab mu elu eest. Naersin, ja kirjeldamatu hirmusegase tundega surusin ta kätt. Kuid enese elu eest ta ei vastutand. Korra liigse kiirusega sõidul lendas kraavi, lõi pää millegi terava vastu, ja surigi sellest. Oh, pigem võinuks surra mina, kel mingeid eeldusi pole õnneks! Tema oleks abiellund uuesti, ja rõõmustund poegadest, kes tema nägu, ja kannavad tema nime.

Kuna olime eland vaid tänasele, siis hoolimata ta

hääst teenistusest, mulle ei jäänd muud kui vaid tutvused, milliste kaudu sain praeguse sekretäri koha. Nüüd teate minust sama palju, nagu muugi maailm, kus ringlen.“

„Siiski, tean teist märksa rohkem: evite anni kõike nii imesügavalt tunnetada, märksa sügavamalt kui teised. See on esimene tõde, mille avastasin teis, ja millest arendan oma edaspidised oletused. Ah, kuid millisesse aega asetan teid, ja miljõesse, kes ütleb, millisesse aega! On lugematuid, kes evivad küllaldaselt inimlikkust, et nendest midagi luua. Kuid siiski neis liig palju on tänapäeva, liig vähe kultuuri. Teis aga midagi võitleb, et ületada aega ja ruumi. Võiksite olla küll Artemis — teis on julmust süütute olendite vastu. Võiksite olla Marie Antoinette, kes alles surres saavutab oma suuruse, teiski on veel niipalju ebatoadlikku. Kuid mitte see pole, millest mõtlen praegu. Vaid midagi teis sunnib mind mõistma, et võiksite alati olla ja olnud olla. See on kummaline!“

Õhuga täidetud ruum oli nende vahel — ja ometi nad ligindusid hetkel teineteisele, et maailma õhem ämblikuvõrk liig lai olnuks nende eraldamiseks.

„Mu mõistmatu horisoni igatsus!“ lausus Anna. „Kõik soovid täituvad kord, kuid millisel ajal! Mis annavad täitund soovid, kui nad ei täitu õigel ajal. Abiellusin, mil igatsesin ära siit, ja lahkun, kui igatsen hoopis muud.“

„Kallis Anna, panen nõutult sulle lauale, ega suuda kujutella teid. Ja ometi palusin teid selleks, et oleksite mulle elus muus. Eraldute teravalt kaheks mu sil-

made ees. Olete peegeldus millestki, või mingi sõnatu sosin. Nagu tuule jutustus. Tuule, mis puhub kõikjal — vahel kandes nartsisside lõhna, vahel tormina rebides kivipanke kaljult. Ise nimetate seda horisondi igatsuseks. Olgu — mina nimetan seda eeterlikuks omaduseks, valguda laiali üle maade ja merede. Nagu polekski te inimene. Ent mu süda ei seisatu, ta tuksub kiiremini isegi, sest seda ütleb mu mõistus, mille elu sunnil olen vaatlejaks kasvatand. Mina kui kirjanik — armastuslaulik — pean leidma kõiges tolle päämise ja olulise, mis hingestab vormi. Läigatan kõigesse oma mõtte kui noa sisikonda. Teen seda automaatse osavusega kui vilund kirurg. Kuid olgu Jumal ise mulle armuline, ja teie, Anna Vladimirovna. Oluline ei huvita mind! Teie abiga leidsin te tuuma, kust võiksin alata oma uusi tõdesid. Kuid hetkel valdab mind joobnustav teadmine, et istute mu ligiduses, minu tugitoolis, ja minu kamina ees. Andestage, kui sõna „minu“ valusalt meelestab kedagi teist. Miks valdab mind võitmatu tundmus, et liiaks hästi sobite siia mu esemete keskele! Helk minu tulest õhetub te palgeilt, näen tuksuvat verd te meelegoha soonis. Te juuksed aga läigivad kui kullane kard jõulupuu küünaldesäras. Kuidas siis kirjutada? Et oli luuletaja, kes nägi üht naist, ja oli sellest õnnelik. Sa taevas, kui igav! Sest õnn on igav kui paradiis. Õnn elab enesele, õnnetus aga kõigile, ja sunnib valusa värinaga resoneerima enesega kõiki. Tahtes kirjutada teist, peaksin kirjutama muinasjutu. Legendi kollasest lillast. Kuid mina ei taha ju kirjutada! Tahan ütelda

teile nii palju, kõneleda millestki, mille üle pean mõtlema veel. Mõtlen täna öösel, ja homme, siis . . . Ah, Anna Vladimirovna, olen õnnelik, et tuleb homme — teie pärast olen õnnelik! Lahkuge, palun, sest ikka vähem näen teis kollast krüsanteemi, ja see vast ei meeldi teile.“

Vaikselt ja sõnatult tõusis Anna, ja läks. Ta pruunid, sõbralikud ja kuidagi imetlevad silmad jälgisid Ervinit kogu öö, kuni une saabudes taandusid üha kaugemale, ja kadusidki viimaks.

Iga päev on uus, nagu maailmas pole midagi absoluutselt sarnast, igal päeval sünnib inimene uuesti. Seda mõtles Ervin hommikul ärgates, kui tundis täna end õige viletsalt sündinuna. Veel uinumishetkel mõtles ekstaasis, et külastab Annat nii vara, kui lubab viisakus, ja avab talle oma südame. Tundis, just südamega on tegu siinkohal, nii imetlusväärt kui see oligi. Miks siis muidu palav laine ja rahutus valitsesid teda täna? Tahtis olla kui kotkas, kes oma võimsate tiibadega katab kinni tolle Anna, ja too kui tuvike mahuks täiesti ta tiiva alla. Kuidas muidu pidada olendit, kel eneselgi tiivad, ja tahtmine lennata suur? Kas suudab ta katta kinni ka teise igatsusi?

Aga järgnes päev täis rahutust ja rahustusi: kohvik, teater, sõbrad, lokaal — ja nii rida teisi järgi. Ta hinge valdas aga haarav, inimeseks kehastund tõde: Anna!

Ja ühel päeval sai ta kirja tollelt inimeselt. Luges seda toas, kirjutuslaua ääres, kus ümbritsesid tavalised asjad, mis korra olnud sõpradeks ka Annale.

Mu kallid poeed, maalikunstnik ja kirjanik!

Väga ilusat ja sügavat tahtsite luua minust. Vaatlesite mind, unustasite kollase lille, ja tundsite igavat õnne. Minagi uskusin hetkeks toda mu kahvatut võimalust õnneks. Mõistsin aga kohe — mis saab lillest, kui mina olen õnnelik? Tühjus oli enne mu hinges, olgu ta sääl nüüdki, maailmas on küllalt kirevat, millega seda kinni katta. Kordki elus võin olla kasulik — oma mitteolemisega. Seepärast eemaldun.

Tean, olete mulle palju ütlenud, olete paigutand mind mõttes oma esemete keskele — andstage mulle see valu! Inimeste hingedesse on palju uksi, olen leiutand võtmeid nende avamiseks. Mu mehe sõber, kes tihti laitnud mu üksindust, näitab mulle nüüd maailma. Ah, ma ei tea, mis saab minust, kui mu närvid katkevad suurlinnade tühjuse tantsust—ent siiski ei vaja kaastunnet. Sa Jumal, nii väga me tahame midagi ligidast leida! Aga mina ei talu pikka armastust, üldse midagi püsivat päevast päeva, mis rohkem kui unistus. Olen ju horisondi-igatus, mis otsib joont, kus ühtivad taevast ja maa. Tean, mu praegune samm on hullumeelsus, kuid pigem hullumeelsus, kui valu — teie pettumusest minus, mis paratamatult ajaga oleks järgnend. Pigem loobun õnnest, kui lõhun. Armastus on kui klaasmajak, mida peame pööрма vastu päikest, et peegelduks sääl alati vikerkaar. Kui

*kergesti ei tuhmu klaasmajake higisest hoid-
vast käest! Oleksin suutnud säada enese sihiks
teie hävitamise, oleksin jäänd, kuid mul puu-
dus jõud — teid varemeiks muuta! Tean, selle
affääriga olen lootusetult kadund teile, mis
ongi hää, sest nii ei jää teile minust muud, kui
vaid legend. Kui hää on tunda end väiksena,
sellena, kes ei juhi saatust — on lubatud siis
lihtselt kõik! Kirjutage legend kollasest krü-
santeemist, kirjutage ta meie õnne hinnaga!
Sest uskuge: inimlikel sügavusil pole lõppu,
olen alati imestusest võimetu nende põhjatuse
ees!*

Anna.

Suurlinn — tühjus — hävitus... Kas selline oligi soojuse maagikast tärkava kollase lille mõistatuse lahendus? Iga selle naise sõna oli julm kui paratamatus.

Ervin ärkas olevikku. Lükkas enesest vastu külge leebuva purjus silmega naise.

„Kurat . . . kui sa ühele enesest kõik oled andnud! . . .“ Naine ta kõrval mõistis, kahvatus, surus hammaste taha krampliku nuukse. Temagi vaid armastas. Ervin tõusis ja läks.

Kohtumine Anna Vladimirovnaga oli talle aga suure kirjandusliku tõusu eellooks.

Tütarlaps Hulda

TAHTES saada kujutlust temast, mõtelge nümfid, kes suudleb liblikat.

Ometi pole ta tütarlaps õrnroosa kui ämblikuvõrk õhtupäikeses, vaid inimene mõtleb, ahastab, trotsib, võitleb kogu maailmaga kui Don Quijote tuuleveskitega. „Oleksin mees!..“ ta ohkas tihti. „Jä siis? Oleksid siga, nagu teisedki!“ vastati talle tütarlaste poolt, kes pigem ise sarnlesid roosatuvale ämblikuvõrgule.

Ta elas Lermontovi tolle julge põhimõttega: surmast halvemat ei juhtu, ja surma me ei väldi. Tihti naeris ta lõikavalt, naeris ümbritseva mõttetusest ja valust. Ta vaim juba koolipõlves toitunud Spenglerist, omas arusaami õhtumaade kultuuri tähtsusetust kõrvalosast inimkonna kultuuris, Th. Manni *Zauberbergist*, et mõista, kui võimetult hukub inimese kõrgem vaimsus tegelikkuse mõttetuses, sõjavälja poriseis kraaves, tehnokraatiast, et joobuda inimkonna arengu võimaluste piiramatuses — sotsioloogiast, et kibestuda, kui vääralt sammub inimkonna arenemistee. Teda haarasid võitmatud tungid: kaasa lüüa, kaasa elada — ta ergas vaim nägi lugematuid võimalusi. Sõna „mass“ omas temas erilise tähenduse, ja kui lisandada

veel „psühholoogia“, oleme avastand ta kujunemisaastate mõtlemise varakambri. „Massipsühholoogia“ oli tema arvates instrument, millel võis helisema panna tuhandeid viise, poliitika aga mängija sel instrumendil. „Poliitika — must mäng, mida ma ei mõista,“ defineeris ta viimsel kooliaastal. Ja esimest talve ülikoolis: „Poliitika — hasart, mis mind veetleb.“

Koolis naeris ta oma õpetajaid, eriti siis, kui kiitsid ta kõnekunsti ja paatoslikke luuletusi. Mida enam teda kiideti, seda enam naeruvääristas end, et siis naerda kiitjate üle. Vaevalt kellelegi kunagi unustas mõnd eksimust, kaasinimeste suhtumine temale aga koosnes vaid päämiselt eksimusist. Perekonnas peeti teda hääks lapseks, kuna valitses oma loomulikke tundepuhanguid otse hiinalikult lahke, ei midagi ütleva naeratusega. Siiski kardeti ta pärast rohkem, kui ühegi teise lapse. Vast sellest, et vanemad aimasid, kui vähe see laps kuulub õieti neile. Ei piirdund vanemad ainult sõbralike nõuannetega, vaid nad lausa hoiatasid teda kurja ja kavala maailma eest, mis varitseb teda — ainult teda — igal sammul. Neil juhtivaks sooviks oli vaid, et ta end liig vara „välja ei mängiks.“ Nende hoiatused ja manitsused kandsid vilja. Vaene Hulda kõigest kõige enam kartis noid seesmisi, sundivaid jõude, mis harva esinevad tütarlaste juures nii vallutaval kujul — kartis kõige rohkem iseennast. Vanemad ei tunnustand ega tundnud ta vaimu jõudu ja igat tahet, ja nii ei õppind Huldagi usaldama end. Mõni mänglev kogemus siinkohal oleks vabastand ta liialdatud kujutlusist. Kõnetas mehi kuidagi üleole-

valt, milline toon tõepoolest hoidis eemal kõik ligineda-
pütüdjad. Ta flirdiski oli midagi nurgelist, saamatut,
nähtavasti nõudis see temalt suuremat pingutust, kui
partnereilt. Ei tundnud toda mänglevat erootikat, mis
omane tuimadele või rikutud tütarlastele. Vestlusis,
eriti tantsu juures tihti tajus äkki, et partneriks mees;
et häiringust vabaneda, muutus üleolevamaks, iroonili-
sekski. Midagi temas oli tollest ürgjõulisusest, mis
peitub looduses. Nagu pragudes pakatuv maapind
ootab päästvat vihma, nii temaski oli mingi ootamine.
Kuid ta igatsused ei leidnud kehastust üheski inimes-
ses, kuna mõistus tegelikkuses arvustas maha iga
ideaali.

Kuna ta aktiivsus ei leidnud õiget objekti, energia
transformeerus mujale. Juba koolipõlves ei suutnud
milleski leppida päältvaataja osaga, kippus ümber-
looma ja parandama kõike. Polnud ju tema süü, et
jumal loond ta mõtlevaks olendiks, olendiks, mitte
ussikeseks kõrrel, milliseid tihti hardunult vaatles.
Kui mõistmatult aeti poliitikat, ja kui ebaõigelt! Dek-
lareeris o m i seisukohti, naelutades ööseti vastava
sisuga plakateid kirikute ja ametasutuste ustele.
Lihtselt pidi opositsioonis olema kõigega.

Ülikoolipõlves jätkus sama, ainult märksa suure-
joonelisemalt. Nagu mingi mõõtmatu rahutus oleks
kinnitand oma juured temasse. Ülikoolilinna kitsad,
räpased tänavad, ta süda ja tseentr kolme kohvikuga
— sisendas temasse tundmuse, nagu oleks ta asetatud
katlasse ühes lugematute teistega, ja kaanega suletud
päält. Vaatles end sagivat teiste hulgas, kes ausalt

täitsid oma päevakava loengute, lõuna ja lõbustustega, tundis eneses võimsaks paisumas tungi visata pommi siia pessa, ja siis ise kiiresti kaduda — nagu dikteeris talle ta naisanarhisti tüüp. Ent eneseirooniaga pidi tunnustama: intelligents oli selleks liig tugev, et lasta välja kujuneda tema tüüpi.

Ainsaks attraktsiooniks linnakeses oli teadus, mis esimesel aastal võlus uudsuse-, hiljem sügavusega. Teadus, mis vajutas linnakesele passiivse vaimsuse ilme, võttis talt ärilisuse ja reaalsuse tunnused. Aga teadus on isemeelne, kui hellitatud ja elus kogenematu laps. Ta pidas oma pillerkaare igasugu ühinguis, instituutides ja vastavates klubides, kus püüti olla kultuursed ja kinnised, — ent tegelikult poldud ei vabad ega loomulikud, vaid lihtselt kammitsais, nagu arvas Hulda. Järjest vähem valdas teda sääraseil õhtuil soov, lüüa rusikaga lauale, et klirisevad taldrikud ja klaasid, ja hüüda: minge kõik välja merele! Kus seiklus, julgus ja hoolimatus — enese vastu — määravad te saatuse.

Elas sisse linnakesse, tundis end ajutiselt kaduvat siia kui kivikese kleepuvasse porri. Tal oli võitlusväli, mis teda haaras: tema, tütarlaps tahtis olla vaimselt suur. Võttis osa üliõpilaste isetegevusest, autonoomiast, kusjuures taktika jäi endiseks: alustas kõikjal opositsiooniga. Arendas seda üliõpilasp Parlamendis, ja mängis vanemate kaasvõitlejate närvidel, leides kõikjal ebasääduspärasust. Sammus juhtivate esirinnas, evis vaenlasi oma formaalsuse ja õigusotsimisega. Mehed polnud talle mehed, tema neile naine.

Mis on üliõpilaskond, tulevane haritlaskond — ta kohustused riigi ja rahva ees? Üha rohkem naeratas ta pilusilmne nägu, naeratas pettunult, leppinult, võitvalt. Kui taheti parlamendis läbi viia mõni resolutsioon, ilma et seda oleks esitatud tutvumiseks üldsusele, oli tema ainuke vastasrinnas. Ja siis tundis ta toda kangelaslikku tundmust, olla ise see, mille eest ta võitles: olla ainus demokraat. Vaadeldes oma ärritunud vastaseid, valdas teda soov: ühegi silmapaari taga näha meest. Kahtlemata ta polnud iludus tavalises mõttes, et paratamatult oleks koondand enesele rohkem kui viisakusest tingitud huvi. Kuid tal oli omapära, millega asendada ilu. Öhtul, kui vabastus mehelikust kostüümist, mida taotses kanda, ta keha oli õrnalt peen kui looklev liilia, käed ümmarad, jalad tugevad — ja teda valdas suur tühjus. „Juhus vaid, et minust „daam“ ei saand, et olen see, kes olen!“ ta mõtiskles enne uinumist. Noid väheseidki tunde, mida pühendas unele, veetis piinatult, rahutult, sest unenäod olid segased ja häirivad.

Suur tegelemine ei millegi eest teeb vanaks, teadis seda. Kuid kuhugi ometi pidi pillama enesest noid määratuid jõude — väikeses linnakeses ülikooli, kohvikute ja klatšiga. Juhtivaks ajeks oli tung kõike võimalikult laialt haarata, laskuda maakerale kui mingi kogu tänapäeva haarav kõuevihm. Võimetus kõike mõista ja kaasa elada oli ta suurim, nägematu vaenlane. Oleks ta reisind, ta sulg siis kergelt libiseks paberil, arvustav-vaatlevalt, nähes päämiselt ilu. . .

Kuid siinsamas pidid jahtuma aastad, mis kuu-

memad tulest. Mängis — ta edu ja kaaluvad positsioonid on juhusest, arusaamatusest ja teiste mõistmatusest tingitud, vastu tema tahtmist talle kaela langend. Salgas täiesti end piitsutava auahnuse. Evis määratult energiat, lõõma, oli mängija, diletant suurimal määral. Sellest siis ta teotsemised mitmesugustel aladel paisusid hiigelvesivõsudena suureks. Meelega ei naeruvääristand teisi iial, ta naer oli hääsüdamlik ja tagamõttetu, nagu sellel, kes rõõmustub vaid lõbusast tunnist. Otse lapselikku lõbu tundis, kui kaasvõitleja, kes referaadi asjus temalt nõu küsind, laususti: kui ma ei eksi, juhtus lugu nii ja nii. . . (ent siinkohal oli Hulda, kes lausund, „kui ma ei eksi“ — ja eksind!). Või kui seni tema nõuanded etendati rahvasteliitu. „Kui vähe inimesed elavad ise, kui palju neid elatakse!“, oli ta armsam ütetus, kui jälle midagi arvas sündivat suurest mõistmatusest. Kuid enese suhtes oli äärmiselt nõudlik ja kriitiline, sest tundis, ta ainsaks tugevuseks on suur diletantism. Et ta positsioon nõuab üht avalikku artiklit, seisukohavõttu kõigis küsimusis, see teadmine vaevab teda väga kaua. Sest artikkel pidi tulema veatu, jätma suure ja häa mulje. Et kusagilt ei saaks haarata teda ta vaenlased, keda täis kogu maailm.

Juhtus vahel, et nägi väga hääd lavatantsu — ülikooligi linnakest külastasid aegajalt välismaised suurused. Tants teda võlus, hurmas. Ta võttis siis roose või põrgust — tavaliselt alt kõrtsist, kolmekordse hinna eest, et visata need pimedas tantsija jalge ette. Et hurmuda, kui too tõstab roosi, ja saa-

dab sellega suudluse publikule. Anonüümne armu-
avaldus, nagu palju muudki ta elus, sündis anonüüm-
selt. Kui mõni nagu ta tähelpanu köitis, mingi mulje
tekitas, ta saatis kas sametist koerakese, neegripoisi,
jumalakujukese, või luuletuse vastavale isikule. Vahel
ka papist südame vati sees, või hamba — nagu nõudis
olukord. Ta inkognito, maailmale nähtamatu, oli suu-
rem, võimsam ta tegelikust, nähtavast.

Päeva lõpp, mil sirutatakse väsind kondid valgete
linade pehmusse, võis olla talle uue, haarava elamuse
alguseks, tingitud juhuslikust muljest, või juhusest
ise. Vaadeldes teda magades, võis saada tast hoopis
teise arvamuse. Siiralt pehmed olid siis ta huuled,
nagu lapsel, kes usaldab maailma.

Kuni teda haaras jälle uus päev. Hommikuti ärkas
ta täpsel kellaajal, nagu juhiks teda mingi vääramatu
mehanism. Söömatult ruttas loengule, tundmata
nälga, külma või sooja. Ainult aegajalt heitus kriik-
suvast tuulelipust, krabisevast lehekesest jala all, või
vastutulija pilgust, mis kuidagi meelestas noid piina-
vaid unelmaid. Oli tuntud, teda tervitati mitmelt.

Auditooriumis viskas varna oma laia, lotendava
mantli ja kaabu, mille vastu tundis erilist hellust, nii
et teda loengu kestelgi heldinult vaatles. Vestles pika,
tumeda, laiaõlgse noormehega, kelle nimi Buubi. Ime-
lik, mõtles ise, miks kannavad kolakad sarnast nime.
Meelestat üliõpilast, kellega kord tutvund, kes sellest
veel suurem, tumedam, laiaõlgsem, ja mõõga armiga
põsel meelestat gangsterit. Todagi hüüti Buubiks, ja
sõbrad üha keelasid teda joomast, et ema kodus ei eh-

muks, mis Buubikesel viga on. . . Harva oli ta loengu kestel nii väsind, et magas lahti-silmi — ja käsi kirjutas automaatselt, mingi väljastpoolt tuleva tahte mõjul. Juhtus, et teda auditooriumi ees kiideti mõne loogiliselt ja hästi sooritatud töö eest. „Kui piinlik!“ ta lausus siis hiljem. „Olen blameeritud otsatult!“ Seda ütles ta ikka mingi saavutuse või edu puhul. Nagu oleks teiste tunnustuses ja kadestuseski midagi degradeerivat talle. Ja ometi oli see vaid silitus pärikarva.

Pärast loengut mindi kohvikusse. Siin tõmmati hinge, ergutati oma närvitsentre kohviga, söödi mõni Mikaado vahvel ja mõteldi järgmisi samme. Tavaliselt mindi siis parlamendi büroodesse, lehe toimetusse, kultuurtoimkondadesse, j. n. e. Päev jätkus, ja õhtuks oli kujunend rida kohustusi: koosolekuid, näidendiharjutusi, või tantsutunde.

Tollest ajast leidub ta päevikus järgmist:

„Lugeda, lugeda, lugeda! . . . Hommikuti võimelda, õhtuti korralikult pesta. Hoolitseda välimuse eest. Tõusta vara, magama minna hilja. Hoida parajat, saledat joont. Püüda haarata võimalikult palju sügavaid muljeid. Võimalikult palju näha. Seltskondlikke ja muid kohustusi viisakalt täita. Mitte kellegagi kurameerida. Jälgida riikide välispoliitikat, korrata maateadust ja ajalugu. Piinlikult korda hoida, teha paar õhulist pluusi ja ballikleidi. Ah — kurameeridagi, kui just risti vastu juhtub mõni tüüp! Valmistuda artiklile. Pääasjalikult aga kõvasti õppida, kas või ööd läbi. Ärritada ja võita oma vaenlasi. Uu-

rida, mis asi inimese psühholoogias on „poliitika“. Ei kunagi kellelegi oma halba tuju näidata. Õppida väljendama omi mõtteid, kristalliseerida neid päevikusse kirjutades. . .“

„Olen inimene. Inimesi on eland enne ja pärast mind. Et suuta seda mõista, s. o. kuuluda samaväärselt nende hulka — pean õppima mõistma elu, haarama käesolevat aega võimalikult igakülgsest. Olla inimene ja armastada inimesi, tähendab aru saada ja andestada. Elu siht: saada inimeseks. . .“

„ . . . Kahvatult immitseb tuppa aovalguse päikese kiir — sinine, võõras, mõtlik ja kauge. Päike paotub mu tuppa, ja langeb siis linnale — äratab lugematuid siristajaid linde, kasse, koeri ja inimesi. Olen unine, väsind ja tülpind tütarlaps. Rappa ja sohu viib mõtte ja tahte. Kuid valgus toas on kollane ja mugav, ümbritseb kõike kui vaikuse vesi. Mõjub näitena sest tatest, mis tugev. Sest inimvaim lõi ju elektri.

. . . Roos on puhkend öösel mu laual . . .“

* * *

Ta habras, pikergune kogu libises läbi kohvikulaudade sinna, kus istusid ta kaasvõitlejad. Näis, et koos oli tavaline kvoorum. Kõikteadev ja lobisev Ludmilla, kes juba kahekümneühe aastaselt ilmutas mõningaid vananaiselikke jooni. Elu oli ta tõsiseks õpetand, sellest siis ta pidev kuramaaž juba teist aastat noore šokolaadivabrikandi pojaga. Kohvikus Ludmilla viimasel ajal sõi ainult juustuga võileiba ja rüüpas mõrudat teed. Praegu oli tal vaba tunnike, kuna tü-

rann — nii kutsus oma peigmeest — oli „vaksali pääl“ üht välismaist kemikaalide saadetist ära toomas. Ludmilla juba mõnd aega tundis hästi oma türanni ärilisi suhteid, ja osalt tema teene oligi, et kõikjal võis leida vastavat šokolaadi reklaami. Kuigi nad teadsid täpselt teineteise samme päevas, võis siiski esineda vahel arusamatuse ja armukadeduse stseene — muidu poleks elamine huvitav. Täna pidi noormees Ludmillale järgi tulema, et minna koos kinno. Säält saadab noormees Ludmilla koju, ja enne lahkumissuudlust, mis võib ka ära jääda, lepitakse kokku järgmise päeva suhtes kõigis ta ühiseis ja lahkuminevais punktides.

Blondlokilise Ludmilla kõrval istus temperamentne Vanda, keda vanadus kindlasti esmalt haarab ta ümmarast lotikesest lõua all. Naeratuses nüüdki ilmub jooni nukunäole, mis vihjavad närtsimisele. Siiski sellest on vara kõnelda veel, mõteldagi. Kahekümnenelja aastane tütarlaps, kunagi lootustandev kirjanduslik talent, praegugi põetessi oreooliga, kuna mänglev-kergusega taob meeoleu-värsse, võinuks olla laps, kui poleks tal seda, mis kannab nime blaseerund, hoolimatu minevik.

Viimne triost, kes angažeerind laua kolmanda külje, oli väike punapõskne tütarlaps, kelle liigutussisse ta viimsest kuramaažist rahvusvahelise kuulsusega oli ilmund midagi mondääni. Vahetult ta pärlmutterküünelised sõrmed põristasid laual, või mängisid ettepuutuvate esemetega. Liina oli üks noid tütarlapsi, kelle füüsilise koosseisu määrava-

maks osaks on veri — värske haruldusena nende kohvikunaiste hulgas, kes koosnevad kas kontidest või rasvast.

Neljandaks sinna istus Hulda, oma tavalisel, loomulikul viisil, mis teeb teda vastuvõetavaks igasugu seltskonda. Ta värskelt pestud juus läikis kuldkollaseis vesilaineis — kammija-preili oli teind hästi oma töö.

„Millest rääkisite enne minu tulekut?“ küsis Hulda, avades musta sametmantli eest, ja visates rebase toolileenile.

Vanda kõlistas oma lugematuid kitsaid võrusid randmel ning haigutas.

„Armastusest,“ oli ta lakooniline vastus.

„Vaat, kus idealistid! Mina tulen koosolekult, kus kaklesin kaheteistkümne mehega, nemad aga räägivad siin, nagu eksisteeriks inimeste vahel midagi sarnast kui armastus.“ Ta sõnad olid vaistlikult esile kerkind kujutlusest tingitud ärevuse varjamiseks.

„Kuule — sina säääl!“ lausus nüüd Ludmilla oma vähe lõikaval häälel. „Armastuse teed on imelikud. Teda maha salata oleks sama vää, kui ütelda, et ta on suurim tunnetest, on laulude laul. Armastada aga korraga kahte meest, ma ütlen, see on seermatu, lihtselt karistaksin naisi, kes seda teevad. Leian, see on sama kui pärast söömist võtta oksendamisrohtu.“

„Peab siis armastama mehi järgimööda?“ päris Hulda.

Ei mõista hukka naisi, kes armastavad paljusid mehi — inimene otsib ju niikaua kui elab.

Siiski eelistan armastada vaid üht kõigis armastuse staadiumes. Alul on sulle teatud hulk mehi enam-vähem võrdsed, kui kandidaadid enne valimisi, mingi pinevus on igäühe suhtes. Ent siis hakkab sul äkki ühest lõputult kahju, tollest, kes sinuta elada ei suuda. Tavaliselt lähedki tollega. Mängu pöördepunkt on siin. Tütarlapsed tihtigi rikuvad ära oma hääd partiid, ja sõlmivad ebatasuvaid abielusid, sest otsustajaks pole mõistus, ja kaastundmus on naise tunnetest suurim. Hiljem valitu hakkab huvitama sind kui mees. Kuid mitte kauaks. See on kui ühe-öö armastus, ja hommik saabub alati kiiresti. Edasi armastad meest kui osa oma elust, midagi, mis õige lähedalt seotud sinuga. Sest teatud hellus enese elu vastu on ju igal.“

Kas uskuda Ludmillat või mitte, et valik sõltub vaid kaastundest, — ilus oli siiski kujutleda, kuidas märkamatuult annadki enesest nii palju, palju — kellelegi. Ajaratas veereb ja sul ei jäägi mahti enam milleski muuks. . .

„Rumalus!“ sädistas Vanda. Mehed on vaid aja- viide. Mäng nagu iga teinegi. Joomine on ainult siis naudinguks, kui juuakse palju ja innuga. Ja muusika- harrastaja ei kuula iial vaid üht laulu kui äraleierdatud plaati. See oleks totrus, eks ole? Soovitan tütarlastele võimalikult vähe usaldada partnereid, ikka arvestada võimalusega, et partner võib mängida ka valede kaartidega.

„Kuid Vanda, kuhu jääb siis moraal: armasta üht jo ole talle truu ka siis, kui ta sind petab!“ Lause oli üteldud irooniaga, ent temas oli tõelistki kibedust.

Sääljuures Liina silmad olid kui külmad, sinised tähed, mondäänid sõrmed väljakutsuvalt pöristasid laual, valge ninake uhkelt laskis viibida enesel klatõijate pilke.

„Tõepoolest, armastus on mäng, kaardimäng nimelt — nagu muugi osa elust. Lugematuid kaarte on paisatud laiali mitmesugustele positsioonidele. Äkki kusagil mäng hakkab pööraselt huvitama — ühe vastu. Ja sa haarad kaardid kõigilt positsioonelt ning asetad ühte paika. Ja mäng tolle ühe vastu võib kesta surmani.“ Sarnane oli Hulda oletav arvamine.

„Ütelge, mis tahate,“ algas Vanda unistavalt, ja jälle kõlisesid ta neegervõrud randmel, „jumaldan naisi, kes on naistena suured, kelle poole palvetavad meeste sügavad, müstilised igatsused. Naisi, kellega mängitakse kuristiku kohal, mille all haigutab kaos. Naisi, kes hukutavad ja hullutavad mehi, teevad neid kõikeunustavaiks metslasiks. Naisi, nagu Carmen! Nad õpetavad meestele erakorralisi tundeid, et kerge südamega jätavad tolle tähtsa värgi, mida nimetatakse karjääriks, kohustusiks, tööks. Kas pole uhke mõelda, midagi inimeses on võimsamat tast enesest, on mingi kolmeteistkümnes uks, mida avada ei tohi. Ja ometi — seda tehes me tajume alles oma väiksuses päikese mõõtnatust.“

„Kullakene, me aeg ei produtseeri enam nii metsikuid armastajaid,“ segas Ludmilla asjalikult vahele. „Näeme nüüdki liikuvat „erakorralisi naisi“ briljandest diadeemes, brokaadis ja kalleis nahkades, saatjaks eriline parfüüm. Kuid ime sünnib hoopis teisel alusel

kui mõõtmatuil tundeil. Milleks meil siis telefonid, lokaalid ja muu *Bequemlichkeit*? Abikaas ei tarvitsegi teada, et igal hommikul küsitakse ta mehekeselt läbi telefoni, kuidas „poisu“ magas, määratakse päevased kokkusaamised ja õhtused lõbustused. Kui vähegi mahti, rutatakse daami juure, asetatakse pää ta sülle ja kaevatakse oma muredest. Valge käeke silitab siis õrnalt poisu juukseid (või paljaspääd), ja lausub nagu muuseas: vaja oleks uut kasukat, sest vana on nii kulund ja armetu. „Poisu“ ohkab siis, on kergendand oma südant, talt on võetud ta mured, ja asendatud üheainsa armsa ja suurega: kasukas! Armastab ses naises päämiselt oma raha, mida kulukam, seda kallim. Osalt armastab tas ema, osalt last. Alles õhtul, mil lokaali tuledes naerab vastu daami silmist too ahvilikkus, mida tänapäeval hüütakse ka naiselikkuseks—alles siis, tänu joogile, toidule, džässile—võib kõnelda juba *sex-apealist*.“

„Naiste emantsipatsioon lühikese ajaga on toime-
tand üllatavaid muudatusi. Töötav naine või töö-
kaaslane võib jätta mehe sama külmaks kui arve-
masingi. Petame endid uskudes, et töötades aladel,
kus mees varemalt üksi haigutas, oleme neile sama att-
raktiivsed, magneetilise fluiidiga kui varem. Mees
tahab olla naise, tolle lilletaolise, isand ja ori. Aga
tänapäeva naine töötab kui mees, elab kui mees —
armastab kui mees. Ja siiski on ta üksi oma igatsusest
valutava südamega.“

„Vanda, sa vägisi kipud romantikasse täna, igat-
sed mingit ennemuistset armastust — nähtavasti on

sul väga igav. On ju õigus, et naiste iseseisvaks muutumise­ga mehed suurelt osalt on kaotand oma mehelikkuse. Seksuaalne tuligi on kaotand oma sära — kinkides tütarlapsele kõrvarõngad, valdab meest sama tundmus, kui olekski ta omand. Ja ometi kasutatakse tänapäeva vabadust ohtrasti — nii meeste kui naiste poolt. Ainult ta pole enam patt ega pühadus, vaid üsna tavaline nähe, nagu klaas kohvi, mida juuakse enesesse. Tütarlapsed siiski on säilitand igatsusegi — millele vastavad mehed tühja ja lageda pilguga.“ Nähtavasti Ludmilla vaated armastusele olid kõige täielikumad.

„Ah jah, me armastus on sama lihtne kui arhitektuuri. Ärgu mõistku hukka vanemad me vabadust — pole enam endine sosistamise ja punastamise aeg. Nüüdsed vahekorrad on esmajoones lihtsed ja otsesed kui sirgjooned punktide vahel. Aga seda ma ütlen, kurat — *pardon* — (ja sääljuures rappusid klaasid Väanda rusikahoobist lauale), organisatsioon on mu ära rikkund oma põhilause­tega: meie — iseseisvad naised, raudne kaader — hoidke alt, mehed! Jälgides ustavalt organisatsiooni põhimõtteid, püüdsin minagi näidata, mis suutsin. Olin vooruslik, ses mõttes, et pidasin kinni organisatsiooni eeskirjadest, mis keelasid naise loomusele ja konstitutsioonile kahjulikud harrastused, patustasin salaja, sest see oli moodne — *placet experiri*. Sõnaga: püüdsin olla täisverd akadeemiline, iseseisev naine. Ja siin ma nüüd istun, kes ma pole ei akadeemiline, iseseisev ega naine. Ausõna, muidu oleks saand minust kirjanik, sest mul on ju tugev kallak ro-

mantikasse, nagu teate. Kuidas küll oleksin rääkind suurtest tunnetest, suurtest konfliktidest, draamadest ja suurest õnnest! Noored tütarlapsed oleksid ohand ja nutnud mind lugedes. Nüüd aga on hommikul tõustes mu raskemaks mureks, kuidas veedan need päeva-kuusteist pikka ja igavat tundi. Ja te näetegi mind paugutamas kohviku uksi, sirvimas ajakirju ja luuletamas.“

Viimasega oli Vanda palju ütlend. Aga nad olid ju sõbrad omavahel, kahtlematult oli Vanda esimesi, kes valmis organisatsiooni au eest välja astuma ja kinnitama, et talle on pühad need sihid, mida püstitand organisatsioon. Kõigil noil tüdrukuil oli julgust ja mehisust jätta südamevalud vaid enesele. Ühelgi moraaltseval tädikesel ei lase nad solvata end, üheltki seisukohalt ei tagane! Kuid Vanda sõnades siiski väljendus kõikide pettumus. Üksnes Hulda arvas teisiti.

„Tütarlapsed, kurb on kuulda teid rääkimas nii!“ lausus. „Mõtelge, kõnelete ju vabadusest, millest naine olnud ilma aastasadu. Mis on siis vabadus? Ta on suur sõna, meile veel pisut uimastav, kõle ja võõras. Naise vabadus on naise vaimu võit. Ent tänapäev kõigutas eilse mõiste õnnest. Saabub vabadus, vana muutub, uus ei suuda veel nii reljeefselt asemele astuda. Õnn tänapäeval on: olla „mitte väljaspoolseisja.“ Sellele ohverdatakse palju. Armastusegi. Leian, maksame liig kallist hinda õnne imitatsioonide eest. On paratamatusi, mis ei muutu: et naine peab valima ühe ja õige. Inimene, keda võiksin armastada,

peab evima ühe inimliku tugevuse, mille ees võiksin olla imetlusest põrnus. Kui kohtaksin teda, arvan, momentaalselt kuuleksin toda vana, kuid alati uut melodiat inimlikust õnnest. Ah, tütarlapsed, oma kogemustes ärge süüdistage ei aega ega vabadust, vaid endid — et te selle sõna sügavamast tähendusest ei tunne. Andestage, et mu austus kuulub üksnes tugevatele meestele ja korralikele naistele.“

„Vaata, kus indiviid, kel armastus tabu!“ lausus Ludmilla imetlevalt, põlastavalt. „Sul on vist saja-tuhande aastane hing, ajast, mil ürginimesed leidsid teineteist. Aga sa oled egoist, ja mõtled vaid enesele. Oota, kuni kohtud patuse mehega!“

Sellega lõppeski nende tänane koosviibimine.

Kuu oli kahvatult roosa, kui Hulda sammus hämaralt valgustatud tänavat kaudu koju. Mõistmatu nais talle, kuidas nood tütarlapsed olid kaotanud võime üldse midagi tunda. Silmitses kuud, kuidas too värvis pilve-rõnga oma ümber roosaks. Tundis teravalt, et e l a s! Ah, kuidas temas kõik oli nii segipaisatud! Polnud mõistust ega tundmuse puhtal kujul — iga mõtte juured toituvad tundmusest, tundmust vaatles, ja elas kaasa mõistus. Kui väga igatses hetkel olla kaugel siit! Teadis: saabub homme, mis vaid karva võrra erineb tänasest.

* * *

*

Raekoja kell oli löönud oma tavalised kaksteist pauku, kui Hulda astus kohvikusse. Tervitas doomino-klõbin, vaevu kergitus mõni pooluudishimulik pilk.

Istus, viskas jala teisele — kahtlematult olid need ilusad, — miks ei imetlend keegi, et kartvast tütarlapsel oli saand niivõrd iseseisvalt teotsev naine? Ühes musta kohviga (viimaste päevade erutusest ja ööde magamatusest mässavad närvid nõudsid rahustust) tõi preili välismaise ajakirja, mille Hulda löi lahti juhuslikust kohast. Laskis korraks ringelda pilgu üle kohviku — erines tavalisest taustast vaid too suitsetav, piltilus vene proua, kelle uudishimulised silmad ja lohukesed põsil meeletasid Lermontovi naisi, kelle mees oli vana, habemik armukade. Proua salaja külastab maskeraade, — kui mees juhuslikult leiab ta märkmikust mõne võõrusetendusel viibind kunstniku autogrammi, siis piinab ta naist oma uskmata tute pärimistega nii kaua, kuni see nuttes tunnistab, et oli küll „gospodin“-iga separees — kuid vaheatasid vaid paar viisakat komplimenti klaasi veini juures.

„Vaeneke! Kui imetlemisväärt täiuslik tüüp ta on siiski!“ mõtleb Hulda, ja sellal, kui suhkur sulab kohvis, ta süveneb ajakirja. Alul hooletult — kuni äkki taipab, mida loeb: „Lühiteateid Saksamaalt.“

... „Saksamaal on avatud uus riiklik ajaloo instituut“... „Need, kes ei sega rassi, usu, keele ega kodakondsusega, vaid võimsa kangelaslaulu rütmis võitlevad päri vuslike erinevuste eest oma põhjamaise päikesemärgi järel, on Saksamaa raudne noorus...“ „Baltlane R. on avand kunstinaütuse, kus pildid kujutavad sakslaste võitlust merega ja mere pärast. See on sama haarav, kui Skaggeraki kangelaslaul...“

Hulda toetas lõua käele, ja vajus mõttesse. Ta silme ees t e h a k s e ajalugu. Ja juhtivate käes on võim. Ja siin tema, kes ilmtingimata tahab kaasa lüüa, võideldes oma inimsuse põhimõtete eest.

Aga säääl ligines talle tüüp, kelle vaateid arvas küllaltki tundvat, sest kõigil selle maailmavaate pool-dajail olid nad ühesugused. Pikk, prillitatud, irooni-line, — miks on kõik maailmavaatega inimesed irooni-lised? Hää, et härra Rutupõld ligines talle — jubä ammu tahtis Hulda rääkida temaga. Pikema sissè-juhatusega algas, sirutades tulnukale tervituseks käe: „Tundsitate kunagi kedagi Armilda Vallnerit?“

„Oo jah! Väga sümpaatne neiu — evis palju inimlikku arusaamist. Ainult kahju, et temaga niiviisi läks.“

„Usun, te peaksite hästi tundma ta õnnetuse põhjusi!“

„Mina — kuidas nii? Ta oli võrdlemisi uus liige me ühingus. Päälegi olin tookord kõnelennul maal, kui kurb sündmus aset leidis.“

„Ah nii. Aga miks ei seletand te tolele kehastund naiivsusele, mis on sotsialism, kui võtsite ta eneste kilda, ja mandaatõigusliku esindajana saatsite kongressile? On inimesi, kes lõpetavad keskkooli, ilma et neil oleks õiget kujutlust, mis on sotsialism. Ja kui ta kaldus põrandaaluse poole, miks ei hoiatand te teda, et mängib tulega? Ja nüüd istub too Armida Vallner oma nelja aastat. Ma küsin: miks? Kes on süüdi selles?! Või leiata, et tema katkine elu on sama hästi kui null tulevate paremate põlvede ees?“

„Vaadake preili, siin ei saa kedagi süüdistada. Õnnetu juhus. Ajastu ohver — ei osand olla küllalt ettevaatlik võitluses oma ideede eest. Kui teenitakse suurt ideed, siis ei tohi end mõjustada ega halvata lasta ühestki sentimentaalsusest. Mis väärtus, näiteks, on minugi elul, olen alati valmis jätma ta selle eest, mille poolt on isegi teadus, õigus, loogika.“

„Hää. Kuid miks istute siis rahulikult siin, suitsetate, vaatlete, ironiseerite? Miks ei torma te välja rahva hulka, võitma hingi oma ideele, ja õndsust neile — elu jätma, nagu ise ütlete?“

„Vaadake, poliitikat ei saa ajada niiviisi kinnisilmi rabades. Siin peab olema kahekordselt ettevaatlik ja ettenägelik.“

„Ja lasete rabada teisi kinnisilmi enda eest, et siis ise olla seda ettenägelikum.“

„Näen, preili, te tingimata tahate mulle omistada süüd, mida mul pole au omaks võtta. Täna on mul kiire, vast vabandate mind, ja jätkate teine kord.“

„Oo jah — muidugi!“ Hulda naeratas rahuldatult, ärritand vähemalt oli ta seda inimest ta kõikumatust rahust — kui muud mitte.

Aga, vaata, säält ligines ju talle teine tüüp — Richelieu ise. Haritud, auahne, irooniline, kelle põhimõtted sama mõistmatud, kui seegi, kuidas küll poliitiliselt vähegi tähtsate intriigide ja klatside niidid jooksid tema juure kokku. Ühte vaid võis aimata temast: tahtis teha poliitilist karjääri. Valitses eeskujuliselt oma näoilmet ja liigutusi — erutuses tasa-

tasa vibreerisid üksnes ta käed kui kaks valget ämblikku.

Eerik Hirv tuli Hulda juure, näis, et tal on ütelda midagi tähtsat. Oligi.

„Tulete täna seltside liidu referaat-õhtule? Usun, teem võiks huvitada teid. Kõne on nimelt sellest, kas pooldada demokraatiat või juhi-printsipi.“

„Oo jah, teem on paljutõotav. Inimene, kes söandab kõnelda sellest, peab olema kas väga tark, või väga hull. Aga intelligentsi prooviks on ta igal juhul.“

„Nii kohutav asi siiski pole. Kõneleja on tavaline härra, ainult pisut andekam ja julgem. On päälinna noori, millegi pärast poliitikast eemale jäänd.“

„Huvitav, väga huvitav ! Andestage mu isiklikkust, aga kas poliitika oli teile niivõrd tugevaks magneediks, et paratamatult pidite järgnema talle? Küsin seda seepärast, et olete nii tark, ja usun, teadus polnud teile mitte väikeseks magneediks.“

„Vaadake, igal on oma põhimõtted, mis juhivad ta samme. Ah, preili, muidugi ma ei usu, et minu sammukesed võiksid viia edasi ajalugu, aga mis võin parata, et olen nii ühiskondlikult organiseeritud? Paratamatult pean jätma enesest täpikese ajalukku!“

„Väga ilus põhimõte! Andestage, aga mul viimasel ajal kipub minema segi, palju on poliitikas isiklikku mängu, palju ideaale.“

Richelieu naeratas mahedalt, häätahtlikult.

„Ah, see on vaid alguses nii! Leida end kesk uudseid situatsioone, ustakse hetkeks, et maailm keerleb enese ümber. Aga see möödub pea, ja saavutatakse

tasakaal, kui nähakse toda märke tõusvat teed, mis kindlasti kunagi viib sihile. Sellisena, armas noor preili, näen mina poliitikat, sellega on ka seletatav mu osavõtt temast. Ehk kahe sõnaga väljendades oma arusaamist, ta on: usk tulevikku!“

„Vana rebane! Mind sa ei liiguta!“ mõtles Hulda, kõvasti aga lausus: „Ah jah! Tee, mis kunagi viib sihile — ilus on mõelda nii. Kas tõesti tolle sihi saavutamisel on määrav inimlik tahe? Kas pole juhtimas hoopis muud tegurid — paratamatus? Ja kogu me tegelemine on vaid kärbse peksmine tiibadega vastu klaasi. Hiinalikult võttes — muutugu ajad ja kombed, ent meie jääme endiseks, sest kirjutatud on, et. . . Ja just tollelt paratamatuse seisukohalt võibolla ei saagi ma teisiti kui tegeleda, tegeleda — ükskõik mille eest! Juhus vaid, et antud ajal ja kohas tituleeren oma sihti nimetusega i n i m õ i g u s. Ükskõik, milline tuul kord laiali kannab minu täkitud täked.“

„Preili, hindan kõrgelt te otsekohestust! Loodan, et täna õhtul osaltki puudutatakse neid küsimusi, mis ta südamele ligidased.“

Nende sõnadega lahkus Richelieu ehk kodanliku nimega Eerik Hirv.

Hulda mõistis. Õhtu kindlasti kujuneb põnevaks ja temalt kui küllaltki kaalukalt tegelaselt oodatakse seisukohavõttu. Hirmsad seisukohad! Kerge, kui nad on juba olemas, kui valmis kaup riiulil. Aga, kui on vaid suur, protestiv, otsiv ja kapriisne südametunnistus . . . Ja ta tellis veel ühe musta kohvi.

* * *

*

Ja juhtus, et Hulda kohtas meest, kes mängis sama hasardiga nagu tema — kohtas areenil, kus temagi sooritand oma esimesi torreadorilikke katseid. Midagi tugevat ja täiuslikku oli selles mehes. Kõik, mis tähelepanukõitvat teistes esines laialipillatuna, oli siinkohal ühinenud harmooniliseks tervikuks. Ta vaates oli soojust ja mehisust, ilmes inimlikku ja mõistvat. Ja ometi oli seegi inimene talle võõras, oli tollest „kurjast maailmast,“ ja päälegi mees — järelikult tuli olla ettevaatlik. Ja ometi oli Hulda võimetu selle vastu, et hakkas helisema temas meloodia unistusest ja õnnest, nagu heljuks kusagil rida nümfe kuuvalguses. „Sarnast muusikat kui Griegi, ma tooksin ellugi suure osa,“ oli ütlenud kord keegi. Ja siin ta oligi — Griegi muusika — ta elus. Siin oli võõras, keda kartnud — kelle suudlusi näind unes, ja teadis, et need on põletavamad kui kojuigatsus. Kõik ta unistused ja assotsiatsioonid hetkel leidsid kehastuse tolles nümfide tantsu meloodias. „Armastus on tabu...“ tal meelestusid millegi pärast Ludmilla halvustavad sõnad.

Harilikes oludes ta oleks olnud esimesi sõnavõtjaid tolle võõra julge kõne puhul.

Aga täna Huldal oli ükskõik, mis rääkis too mees Harald Uudse, samuti kõik pärastised sõnavõttud sel puhul. Sama hästi võinuks ta rääkida kapsakasvatusest, või kurjategijate psühholoogiast. Tundis vaid üht: polnud paljas juhus, et istus hiljem kõrva teelauas tolle Uudsega. Õhtu kujunes tavaliseks üliõpilaste koosviibimiseks: palju tantsu, vähe sügavmõtte-

list juttu. Palju morssi, õunu, teed — vähe võileibu ja küpsiseid. Hulda ja Harald Uudse vaikisid teeklaaside taga. Hulda sõrmitses oma roosa *crêpe du chine* pluusi plisseed, Harald silmitses ta käsi, mis sarnlesid kolmeteistkümne aastase poisikese omadele, ärritavat juuksesalka kõrva ääres, loomulikult punaseid huuli, millesse hambad harjumusest või hajameel-susest vajutasid täkkeid, ja laulus siis:

„Andestage, aga mul on mulje teist, et naerate kogu maailma üle. Ma küsin: mis õigusega?!“

Hulda oli rabatud: siin keegi rääkis tema toonis! Jättis rahule plissee, mis kärisendki veidi, mehaaniliselt sirutas käe küpsiste järgi. Punastuski — häämeel-st. Naeris vastuseks, ja naerus oli väljakutset.

„Mul on tundmus,“ jatkas Harald, „et tunnen teid väga ammu — varem, kui aimate teie, või kui isegi tean. Nagu oleksin teid alati tundnud. Tean, olete auahne — palun, ärge püüdke mind veenda, et te sam-mud on tingitud vaid ironiast, põhimõtteist või juhu-sest. Tahate näidata, mida suudab tütarlaps. Te tahe on terasest, kuigi vahel olete väsind, pettund, kaotand usu inimsusse — õieti sellesse, mille eest võit-lete. Kindlasti kord pääsete mängima oma intelligent-siga laiemasse amplituuti. Katsugu siis mehed kee-lata teile oma tunnustust! Kui nad julgevadki muiata te üle, siis ainult seljataga. Teilt küsitakse vahel: vabandage, ega te ometi naisõiguslane pole! Teie vas-tate siis sama teravalt, kui te silmade vaade: mida mõtlete sõnaga „naisõiguslane“? Kas tüüpi või idee

pooldajat? Kuid siiski oleksite löödud: teid oleks puudutatud õrnemast kohast. Milline naine tahab olla naisõiguslane?.. Ja te poleks õnnelik. Aga minul oleks ütleमतult kahju sellest.“

Hulda näis rahulikuna, kuigi kogu ta veri tungis periferiiasse, ja kuuma lainena otsis asjatut väljapääsu siit. Vastas hooplevamalt tavalisest, pahandudes ise, et ta sõnad kõlavad kui noore kuke kiremine, kes veel laulda ei oska. „Ah jah — poliitika, ajakirjandus ja muud tõsised asjad olgu vaid meeste mäng! Naised jäägu eemale sellest oma kolme „k“ juure: *Kinder, Küche, Kirche*. Tete, mehed, olete suured, rumalad lapsed! Kadedad poisid, kes ei anna oma hobust ega taskunuga tüdrukutele mängida. Naine jäägu naiselikuks — ei julge lõpuni mõtelda, mis see tähendab! Kohvik — sa taevas, iga õige mees oma südames põlgab „kohvikunaist“! Selles on kui midagi idamaalase tundemaailmast, kes varjab naise näo vööraste pilkude eest. Kohvik on ju süütu paigake, tavaline foorum, kus õigus arutada päevasündmusi nii naistel kui meestel. Mehed on suured lapsed ja suured türannid. Kuid, ikka — näete — mängin te taskunoa, te poliitikaga!“

„Tean, et mängite vaid, väike, kardetav olend! Mul on häämeel te mängust, see annab teile erilise sära, mis tegi teid tähempandavaks mullegi, kui säten-dava klaasikillu. Märkasin teid juba siis, kui olite veel üsna nooruke. Mäletan, olite tõsine, vanainimesliku ilmega koolitüdruk. Ühel koolipeol nägin teid — vaatlevat sellal, kui teised vihtusid tantsida innu ja

hardumusega. Ja mul oli ütlematult kahju teist — kuna te liigutasis oli midagi pantrist, kes puuris. Imetelles mõtlesin: milline haruldane naine peitub ses tüdrukus. Vahel kohtasin teid emaga linnas, pakid käes. Sääljuures oli teil nägu, nagu püüaksite kõigest väest olla õnnelik ses linnas, ostmises ja tegelemises. Kahtlematult oli emal suur mõju teile. Vahel nägin teid kohvikus vanemate daamidega — ikka kaugemale taandus teist noorus. Oleksin tahtnud võtta teid oma juure siis, silitada kurjalt läikivaid juukseid, ja ütelda: ära karda äikest, laps, kartus on magneet, mis teda just tõmbabki ligi. Oleksin tahtnud eemaldada teist kõik hoidjad ja hoiatajad, oleksin tahtnud te kätt usaldavalt minu omasse lühikeseks jalutuskäiguks vaid. Aga kuidas ligineda tütarlapsele seltskonnast, keda valvavad sada cerberust — andestage! Tutvudes perekonna kaudu — reeglipäraselt, — oleks vaadatud mulle kui hädaohule, teid oleks hoiatatud ja mul oleks olnud raske te usaldust võita. Mõtlesin siis jätta juhuse hooleks minu vaikse huvi tolle pantertüdruku vastu. Kui siirdusite ülikooli-linna, ootasin teist alul hoopis muud. Tõsi, tundsin te kooliaegseidki vaimukusi, ninakusi, teravmeelsusi, kuid uskusin, et need on vaid piiratud tegevusvabadusest. Uskusin teilt hoopis teissugust mängu. Kuid on ju tõsi, et teil on pea võimatu leida partnerit. Ei tunnud veel kõike teis peituvat, kuigi teadsin, et olete võimeline looma mitut tüüpi. Mida rohkem nägin teid jäävat üksi, seda enam mõistsin, et olete naine. Ja mittenaisi on tänapäeval sama palju, kui võltspärleid. See oligi kogu

tolle minu tähelepanu köitnud, enesesse elava koolitüduruku saladus — ja vist ei olnud nähtav see surelikule, nagu vaid aegade jooksul on selgund inimesile ja vaid maalides, too Kristuse imelik valgus ümber pää. Mõtelda — teid kisti intriigide ja ideede võitluse keerisesse. Õieti te ise kipusite sinna, kuhu muidu oleksitegi paotand toda harguvat lõõma, mis kõrvetas seest? Rasked päevad olid, mehed polnud ei mehed ega seltsimehed, nägite nende küünarnukke. Kui kallilt pidite maksma iga oma sõna eest! Aga te naeratasite, ja see polnud hää. Olen õnnelik, et olete veel nii noor. See kergendab pisutki mu püüdeid. Hardumuses imetlen teid: olete võimeline täiuslikuks armastuseks. Sellest minugi armastus te vastu paisub tundmuste võimsaks hümniks.“

Vaikisid. Oleksid viibind kui kahekesi ses ruumis, orkestri tuikavas melodias.

„Seda tangot tantsime ju?“ küsis Harald tasa, nagu kartes kõvema rääkimisega heidutada tütarlast. Nad libistusid parketile, ja Hulda, kuigi tal polnud õiget häält ega kuulmist, laulis kaasa muusikale: *Mul kingi süda sa tangot tantsides...* Puudusist hoolimata võlus kaaslast ta laul, iga sammuga nad laskusid üha enam kui mingisse uttu, mis piiras vaid neid. Tantsu lõppedes seisid hetke uimastena teineteise najal. Harald pani ette lahkuda siit, minna kusagile, kus ümbrus harmoneerib nende meeoluga, „Nahkhiire“ kõrtsi, näiteks. Hulda unistuseks oli ikka olnud minna kord kõrtsi mehega, kes evib mingi tugevuse, ja talle väga meeldib. Ilus oli näha teostumas omi unistusi.

„Nahkhiir“ asus üle tee, neil tuli minna vaid paar sammu läbi piserduva vihma. Portjee oma tavalise viisakusega vabastas neid üliriideist, ja suures peeglis nad kohtasid teineteise imetlevaid pilke. Olid hetkel kaks väga noort ja muretut patustajat.

„Andestage, kuid kõrtsi esikute lõhn meenutab mulle alati okset,“ tähendas Hulda, kui sammusid trepist üles.

„Oh, see tundub vaid alul nii!“ lohutas Harald, silmis ootuse põnevus. Venitatud kehadega naised ja pierrod serpentiinide looklevas sajus kaunistasid ruumi seinu, kus nende ilmumist tervitas kärarikas džäss. Rahvast oli keskmiselt, tantsuruum hetkel punaselt vilkuvast tules, kuldkalad sätendamas akvaariumis. Kusagilt kostus purjus hüüe: „Elagu „Nahkhiir“, elagu!..“

„*In vino veritas!*“ naeris Harald, tellis õhtusöögi ja joogid. Harald väitis, et senini pole keegi toitnud õieti ta kaaslast, pantertüdrukut, ja tellis seepärast *boeuf à la tataari*.

„Ah, see on juba vallatus!“ ütles Hulda, tundes varvasteski vöbistavat rõõmu. „Kas teate, et mul on eeldusi saada joodikuks, sest viin ei mõju mu pääle, muudab ehk pisut elavamaks, tähendab rohkem eneseks.“

Harald tõstis klaasi, ja lausus enne esimest kõrvetavat lonksu: „Vaata sellele, et olete väga püha, pole pattu, mis teile võõras. Patustate mõttes nimelt, ja see on suurim, sest tegelikkuses inimene vaevu mõtleb, kui patustab. Tähendab, talle tuleb andestada,

Ent selle ees, kes mõttes julm, võime vaid nutta võimetuses. Näiteks, teie võiksite . . .“

„Võiksin, näiteks, tantsida laual, kesk pudeleid ja viinaklaase, kogu tole purjus seltskonna ees. Selline hetk saabub kord, tean seda,“ nagu teadsin saabuvat praegustki hetke.“

„Mina aga tean selle kindlusega, mida evivad vaid mehed: varem-hiljem kuulud päriselt mulle! Pole jõudu, mis lahutaks kaht, kes peavad olema koos. Sinu suudluses ühineksid me veri ja hing. Kujutelm valgest siidist ümmarduvaist marmorõlgadest pole unelm, vaid kehastund igatsus: Sina!“

Ainsa sõõmuga tühjendas Hulda klaasi. „Lubage mul kahelda kõiges, selle kahtlusega, mis omane vaid naistele. Aga muusika on hurmav hetkel! See on valss, mida peab tantsima ilusa mehega, nagu teie, ja unustama kõik. Ah, kui paljut me elus juhib esteetiline elamus!“

Nad tantsisid, ja hiljem lausus Harald pea pühalikult: „Katsume nüüd, et sööme sellelt toidult just nimelt ta hinge.“

„Hirmus! Tunnen, kuidas saatuse hambad näriavad mind! Vaene, toores liha!“

„Vaatlen teid, ja mõistan te eituse pühadust. Olete kui keskaegne nunn, kuivõrd noodki olid pühad oma mõtteis. Kus on tänapäeva uljas põhimõte: *placet experiri?*“

„See lubab ja seletab mõndagi. Ent lihtselt *placet* on sama mõistmatu kui andestamatu.“

Nad veetsid lõbusa, lobiseva öö, aimduste ja röö-

mudega veres. Koidu hämaruses vaatles Hulda oma aknast kaugenevat meest, kes teda koju saatnud, vaatles tänavatki imetelles, nagu näeks ta kõike esmakordselt. Väheke ööd, mis jäänd magamiseks, ta yeetis ilusate unenägudega. Kuni saabus valge ja sõbralik hommik.

Tänaval imetles Hulda oma sammude harukordset kergust. „Linnud tunnevad vist alati nii!“ ta mõtles. Midagi ei heidutand täna: ei kriiksuv tuulelipp, koeri jalutav daam, buldogi näoga mees — heidutas ainult Ludmilla, kellega tänavanurgal pidi kokkupõrkuma.

„Ludmilla, Ludmilla!“ hüüdis. „Valgusta mind väheke: kes, kus, mis mees on Harald Uudse?“ Küsimus tuli eneselegi ootamatult, aga väljas ta oli, ja üteldut ei võta tagasi ükski vägi maailmas.

„Harald Uudse? Kulla laps, kas sina ei tea, kes on Harald Uudse? Ilus mees, tark mees, kuid jõhker! Hoiatan sind ta eest. Praegugi elab ta tudengipõlve kuulsus. Tead, mis juhtus Vanda ja tema vahel? Vanda oli esimese aasta tudeng, ja nagu ta on: väga väljakutsuv ja julge. Harald hakkas juba lõpetama, kuid oli ikka veel tolle aja silmpaistvamaid värvi-kändjaid. Vandat huvitas Harald pööraselt, kuigi viimane Vandast põrmugi ei hoolind. Tänapäeva tütarlaps on aga ise aktiivne pool, nagu sa tead, või vähemalt kuulnud oled. Mida külmem oli noormees, seda pääletungivam Vanda. Lõppeks ta püüdeid kroonis juhtum, mis väga õpetlik: Harald viis ta enesega, ja jättis enese juure umbes nädalaks. Samas linnas. Mi-

dagi metsikut pidi juhtuma nende vahel. Aga hiljem heitis Harald tüdruku enesest, nagu paari kantud sokke või kingi. Muidugi juhtus see kõik väga ammu, teeksid hästi, kui ei päriks Vandalt midagi. Selliseist õrnust asjust kas vaigitakse, räägitakse vabatahtlikult või seljataga. Ühel või teisel viisil nad juhtuvad iga tudengi elus — mõistad?“

„Mõistan!“ Nagu mingi vari oleks laskund majaanale, mis äsja veel valendas päikeses. Hetkeks valdas Huldal võitmatu tung: visata porri värvitekkel, kaustik ja pliiats, kui hull tormata ära siit... Kuid surus vaid hambad kokku ja lausus: „Mõistan!“

Vabanend Ludmillast, ta kiirendas sammu, kuni joostes jõudis — hotelli, kus teadis peatuvat Haraldi. Tormas üles trepist, uksele koputades oli nõrkemas pingest. Liginesid sammud — Hulda pead läbistas uimastav valu. Ta hakkas siis undama, kui nutaks sääli väike laps. Avati uks. Hulda langes kokku Haraldi käte vahele. Uuesti silmi avades ta lamas diivanil, kaetud pehme vaibaga. Kohates Haraldi murelikku pilku, Hulda ei talund ta vaadet, pööras pead padjasse ja nuuksus haledalt. Harald silitas teda hellalt ja rahustavalt, kuid iga puudutuse juures läbistas Huldal tukse, nagu oleks puudutus valusam kuumast rauast.

„Kas lõppeks avaldaksite mulle, mis nii väga on teid haigeks te meele?“

„Ah, tulin ütlema, et te pole kellegi mees, vaid nāru!“ nuuksus Hulda.

„Kulla laps, olen vaid inimene!“ Haraldi nägu

oli tõsine, nagu sel, kes teab, mis kaalul.

„Te teguviis inimesena oli sama jube kui mehena, siis, kui oleksite pöndend halba haigust!“

Nii raske oli Huldal ütelda neid sõnu, nagu silitada rästikut. Kaua ei söändand ta vaadata üles, kui viimaks arglikult silmitses Haraldit, oli viimase pilk tumedalt suunatud kaugusse.

Vaikus oli pikk ja talumatu. Viimaks katkestas Harald selle:

„Pole pattu, mida ei lunastaks armastus. Ja armastust, mis ei sureks usaldamatusest. Teie aga ei usalda ega armasta mind.“

„Ei, ei... jumala pärast, mitte nii!“ karjatas Hulda, ja viskus heitunult Harald'i kaela. Ah, nii hää oli kordki end välja nutta inimese najal, kes piiritult kallis!

„Miks pole midagi nii püha, et elu karmid reeglid teda ei määriks! Miks kõik määriv on nii lootusetult paratamatu? Miks suur armastuski pole püha?“ Ikka veel nuttis Hulda.

„Suur armastus on püha! Ta usub, loodab ja kannatab kõik. Just viimane — kannatab — on tähtis. Mis ma ka eales poleks teind, teie armastus vabastaks mind igast süüst, usaldus aga muudab igaveseks armastuse. Ütelge, usute seda?“ Viimased sõnad kostusid kui karjatus, või kaja inimlikust häälest, mis pörkub vastu kaljut.

„Usun!“ Kuid sääljuures Hulda ei julgend vaadata mehe silmadesse. Kaua lamas Harald'i najal, kuni rahunesid mõlemad ja hakkasid hingama samas rüt-

mis. Lõppeks võttis mees tüdruku pää käte vahele, vaatas hellalt ja uurivalt ta silmi. Hulda sulges aga silmad ja suudles meest, nagu andes talle vere ja hinge. Et vähe hiljem kahvatu varjuna lahkuda säält.

* *

*

„Kui vähesest piisab millegi ilusa lõhkumiseks! Juhus — arusaamatus — ja sureb armastus. Nagu oleks purunenud kristall-vaas, või hooletult murtud orhidee...“

Nii viletsana tundis end Hulda, kui ei iial varem. Viletsamana, kui väikese tüdrukuna suremas haige olles, ja kui värisevi käsi kirjutab pliiatsiga oma testamendi. Tuli siis surm või kurat, ja Hulda palus talt veel kümnet aastat — milleks?! Viletsamalt, kui oli üksi, ja ahastas lootusetult: inimlikkus! Või kui väljaspoolt hiilis kodumaad vaenlane . . . Närvid olid läbi — elu läbi.

„Olen vilets, kantud king, nagu Vandagi! Veel enam, sest andsin talle enesest võrratult rohkem. Olin õnnelikum tol hetkel, kui teised kogu elu jooksul. Suur armastus on ainult siis pühadus, kui ta midagi ei usu, kannata ega looda. Põgenen — mu vilets ihu läheb maailma. Juhtivaks mingi mõttetu mehhanism, nagu tänaseni.“

Sellised mõtted läbistasid pääd, kui Hulda pakkis kohvrissi asju. Raha oli tal põgenemiseks, oli saand äsja kodust summa talvemantli ostmiseks. Ja kohtki teada perekonnas välismaal, keeleõppimiseks naisüliõpilasele.

Resignatsioon

„TIINA, juba langevad lehed...“

Veel tundis ta eneses melankoolset tundeväringut, kuulates seda viit, mis nukralt kui öökulli huige kos-tus nutvalt viiulilt. Mitte et viiul tõesti oleks nutnud või laul tõeliselt olnud kurb. Vaid midagi haiglaselt elutut oli hetkes, mis siiski haaratud täidlasest elust. Istus ju kohvikus, ta ümber daamid värviküllased kui vahanukud, õhk virvendamas suitsust, ja trio loomas meeoleu, meeoleu — milleks?..

Raine Roo teadis: elu läheb loomulikku rada, vastavalt aastasadadele ja aastaaegadele. Süüdi kõiges on unistused. Tänapäev on põnev, ial ajalooratas pole veerend nii paradoksidest künklikel teel. Isegi kliima muutub silmnähes: varem kui möllasid tormid, me nüüd sööme teiskordselt vabarnaid oktoobris, talvine lumi on asendund lörtsi ja vihmaga. On käi-mas sõda — mustal ja valgel frondil. Inimesest on saand jälle hakk-liha, noist vaeseist tulvil lootusi süda-meist.

Naeratas mõrudalt — oma minevikule, sest oli siis nii harduv ja noor, nuttis iga kadund inimelu, nagu oleks temas hukkund maailm. Tappa kaunis-hinge, kes valmis jätma elu kirju liblika eest — tappa

tõda, vennad ja õed — tappa! Minevikus, jah, minevikus armastas inimest, oli veel noor, aastat viis-seitseteist, hing oli pehme ja vormimatu kui vaha. Nüüd — lööb tüdinult käega! Eks armas Jumal isegi tapa oma katkude, maavärisemiste, laevahukkude ja tühjajutu-laviinidega. Sama armas Jumal, kes kinkind sulle su igatsused ja tapvalt tühja tõelikkuse. Inimene on loodud ju ta näo järele, eks rõõmustu nüüd ta oma kätetöö kurjusest — sääal kõrgel? Miks siis mitte jätta oma elu mingite tumedate juhtlausete eest, mida dikteerib aeg ja aja vaim! Kolonisatsioonipoliitika või *duce* eest, isamaa- ja oma rahva tuleviku eest! Kurnishinged ja noored poeedid, jätke teie oma elu kaunite kunstide — kirju liblika — eest, parandamatud idealistid — inimkonna eest, noored, rahuldamatud tütarlapsed — oma unistuste eest!

Sarnased mõttekillud läbistasid ta pääd, kui istus tsentr-kohviku punasekirju sohval, ja võrdles end ümbritsevat varjudeeriigiga. Rüüpas kohvi, mis tundus mõru — polnud põrmugi priima, hoolimata tassi hinnale lisatud viiest sendist. Ah jah, inimesed ta ümber — tänapäev! Kas ei eland vanad kreekelased ja ennemuistsed rahvad jõuliselt ja suurelt, kesk loodust, lilli ja kuuma armastust! Kas polnud nemadki valmis jätma elu — au ning kangelase uhkuse eest. Ärge halvustagem neid, nende veri oli punane ja kange — kindlasti, kus määris ta maapinda, tärkasid metsikud roosid. Pärast surma läks kangelane jumalate juure, jõi ühest peekrist nendega unustust ja rõõmu, metsikus kires sünnitas jumalannadele lapsi — et ilal ei

kaoks kangelassugu. Vääritud, kes elus polnud korda saatnud midagi suurt, hallis reas astusid varjude riiki, sest jumalad ei armastand neid. Oli elu tollal, kangelasi ja lõõmavaid kirgi!

Vihkas väärituid oma ümber, kes samuti jätaksid elu — ei millegi eest. On halvad ajad, ja kergitatakse kaupade hindu. Üksnes inimelu väärtus langeb järjest. Mateeria on me käsutuses masinate näol — masinate näol, mis loovad ja hävitavad. Me hinge ilu kulul vaid töötavad masinad. Kui otstarbekohane on taylor-süsteem, ta võtab inimeselt lihtselt kõik, et vaene hing on vabastund liigestest kui puhas ja valge linakiud. Hävitavaid masinaid juhib me kivistund kohusetunne: tähelepanna, valmis olla — tuld! Kaks klaasistund silma jälgivad: tabas, ei taband — käsi tegutseb automaatselt. Midagi surmavat on õhus — ruttu kaitsevahendid välja! Sama mehaaniliselt, kui hävitatakse teiste elu, kaitstakse oma. Kolm päeva puhkust rinde taga — kui mõnus on laiselda rasvast läikiva lõuaga! Mille eest sa sured, vend? Ah, vaid lihtselt oled vahetand oma masina-ratta käsigranaadi vastu — viimane on inimlikum, tapab hinge-natukesese koos ihuga. Sina, mu vend, hoiad püssi, kui jäetakse sulle käsi, kunagi jälle hoiad sulepääd — kirjutad sõjast. Külmalts ja asjalikult, sest tundmused surid sinus ammu; igatahes enne kahekümnendat eluaastat, oleksid sõjatagi surnud.

Ja siiski Raine armastas tänapäeva, oli siiski ta laps. Masinailegi oleks tahtnud jagada oma hinge. Armastada oleks tahtnud inimesi, igale vastutulijale

kinkida naeratuse. Kires oled saadud, inimene, kires pead sa hukkuma. Ent sind söövad kui rooste tuhat teissugust tühist tegurit.

Elatakse loiult ja leigelt, muutmata olukordi kui taim mullas. Lepitakse ümbritseva kui niisugusega: kord aastas on jõulud ja suurem sööming, on ka muid traditsioone, sünnipäevi, pidusid — igavaid abikaasasid ja võimalusi nende petmiseks. Muide, eks kappide koristaminegi ole harras toiming? Lehed ja traadita telegraaf jutustavad kaaskodanike tõusust ja langusest. Meie vaid kadestame, rõõmustame — ja jahvatame tuult. Niiviisi elatakse — *pars pro toto* — las' käia!

Õhk on tulvil elektrist — kuid oleme väsind. Kaugusi pole, miski ei üllata meid. Tulime kinost, me silme ees võitles kobra tiigriaga — raadio jutustab sündmusi sõjast, ja sellest, kuidas kuninga-paarile sündis laps. Täna tantsin lamees, homme poen gaasimaski. Kõigest hoolimata on mul igav, haigutan, litsun kohviku, ja mõtlen tusaselt, et ei vajaks elus midagi muud, kui vaid pisut rohkem raha.

Ja ometi tema, nagu lugematud teisedki, on tunnud müstilisi loomisvalusid, mis hääbusid aga tühja nagu allik kõrbeliiva. Mitte et püüded otseselt oleks pörkund vastu naeruväärsust, vaid lihtsalt ei suutnud võita tegelikkust, mis vaenulise müürina ümbritses teda. Oleks tahtnud anda maailmale oma aurava südame, hetkekski panna kõiki kõike unustama, — ei suutnud teda vaid suupäraseks prepareerida. Imelik nüüd mõtelda aegadele, mil oli nii uskmatult noor.

Elamused, süüdatud seesmisest tulest olid ainsaks tõelikkuseks, elu salapärased kummitused hingele jõudu andvaks buljongiks — fatamorgana tõeliseks oasiks. Kuidas küll elati kaasa kõigele otsivale, joobnustavale, üliküllasele!

Nii selgesti näeb oma ees toda kümneaastast arenemisteed kuni tänapäevani...

Neljateistkümne aastaselt maadles Jumalaga — kes oled Sa, mu tundmatu looja? Oled sõber või vaenlane? Lase minulgi hingata sõõmu lõpmatust, lase tunda, mida tundsid Sina maailma luues.

Viieteistkümne aastaselt ei suutnud mõista, milline müsteerium on elu — mis on ta põhjus, algus ja lõpp. Milleks kõik?!.. Ah, elu lihtsalt on lõhnav, virvendav mäng. Olgugi seletamatu, ta siiski paneb suurelt värisema meid, on hukutav. Kõikjalt reflekteerub toda imet: naeratusist, lõhnust, värvest, helidest — kõigest, mis mängib me tundeil kui kandlel.

Kuuteistkümne aastaselt muljed välismaailmast süütavad suure, seesmise tule. Vaevalt tajutav eeterlik virvendus kusagilt põhjustab määratu elamuse, suure hingelise seikluse. Tungitakse kõigesse loovasse, ollakse sääli kui laps emaihus. Toidab raamat. Loetu pole paljas sõna, tuntakse, millised tunded väristavad kirjutaja närvikava. Mis oopiumisuitsetajale oopium, on noorele otsijale mõtterohkelt ritta lükatud sõnad.

Seitsmeteistkümne aastaselt jätkub sama, kõigele lisaks ollakse veel hirmus tark. Elu on elatud kõigis ta variatsioonides ja värvinguis — fantaasias muidugi; tuntud kõiki tundmusi — kujutlusis muidugi. Kuidas

siis mitte seitsmeteistkümne aastaselt palavalt armastada elu, mis võimaldab kõik, inimest, kes suudab kõik. Seitsmeteistkümne aastaselt ollakse nii tark, et teatakse: elu on vaid palliks hinge suurel tennisväljakul!

Kaheksateistkümne aastaselt ollakse äärmiselt sihiteadev. Elu on klaasmajake, mida peame pööрма vastu päikest, et peegelduks sääl vaid vikerkaar. Vaja on õppida tundma maailma. Maailm — sulle, tujukale jumalannale, silmpilgutamatult ohverdaks enese. Tahaks rännata läbi maailma kui väikese nukuteatri, näha suuri linnu me armsa tänapäeva kunstliku päikese, öiste tulede säras. Näha kõrbeid ja taevasse küünivaid mägesid; puhata banaanide vilus, ja kihutada koertel läbi tuiskava lume. Kunagi saavutatakse see — sest maailma hind ollakse ju ise. Märkamatuult hiilib ligemale rahutus. Ei rahulda enam süütuist lõhnust ja värvest, lõputust illusioonist kunstides. Loetud inimese elukäik äratav vaid mõtte: kas minu elukäik seisab sellal, kui aeg põgeneb kiirel sammul?

Saabub üheksateist, ta muutub rahutuks. Sügavneb lõhe tegelikkuse vahel. Tahaks laskuda, uppuda millegisse. Siht on selge: maailm, mis pole kallim kui ise. Kas tõesti ei leidu inimest — Inimest, kes kuuleks su S. O. S. maailmaruumis, sirutaks avitava käe, ja ütleks: „Tule oh, laps, hurmav ja noor! Sinule kui äsjapuhkend žasmiiniõiele tahan anda, mis su päralt! Su igatsused väärivad maailma, kes suudab palju igatseda, suudab ka palju kanda!“

Ah, kindlasti ei petnud looja teda, andes nii tap-

vaid igatsusi — kindlasti on looja ta sõber. Kuidas leida Inimest, kes näitaks maailma — mis asub kaugel. Igal õhtul saadab maailmaruumi oma raadiogrammi: „Tule, tule, tule! Sõber... Sina...“

Ligineb kahekümmes eluaasta. Arglikult hakkab vaatama ringi. Millised õieti on teda ümbritsevad inimesed? Haarab siit ning säält: mõni ilge naeratus, mõni häbematu vihje, nagu vääriks ta vaid läätseleent. Tõepoolest, läätse leemgi on suur asi tänapäeval, mil kõik nii kallis, üksnes inimene odav. Veel ei usu pettumusi. Veel räägib õhetavi palgi, et võtab suurelt elu mängu, asetab kõhklematult enese ainsale trumbile. Võita või kaotada — üks kõik! Ikka ja uuesti koorib lahti oma igatsused, teeb seda juba automaatselt. Ometi punastub taas, kui igatsused seisavad alasti tema ja võõra ees. Pakub oma pühadusi, ja talle pakutakse veini. Mingi trotslik meelega valdab teda, räägib kategooriliselt, nõudvalt. Juhuslikult vajan te abi, kord kindlasti — ah, uskuge mind vähekenegi! Piinlik: põigeldakse. Ollakse ju valmis tulema vastu teatud määral, kui omalt poolt... Adjöö! Mida libedam, vastikum, seda kiiremini ununeb. Pole tema süü, et armsale Jumalale meeldivad sellised inimesed, selline elu.

Riided aga kuluvad, vaja on uuendada neid, sest inimese välimus on ta kõik.

Kahekümneüheselt teenitakse juba ise oma välimusele. On elutark, usaldamatu, näeb inimesi läbi juba kaugelt. On kinnine, kibestund, naerab harva. „Ta viibiks kui mingis unes,“ on üldine arvamus.

On unustand nood, kellega kohtund nii ammu, kes uskusid ta unistusi ja igatsusi. Kõiki ta samme siis kui helgiheitjast kaunistas hurm mingist tulevasest saabuvast. Kurvalt jäeti teda üksi — ta enese ja saatuse hooleks. Pidi tooma ju oma tähti taevast. Vajas sõpra — petta ei osand. Aeg nihkus. Elu pakkus tööd ja vaheldust. Vahel oli lõbus, tantsis, naeris, mängis. Sügis, ja silm rõõmustus kuldkollasest. Talv, süda hüppas pehmest, valgest, meel joobus tuledest. Kevad — hää oli tunda päikest paljal ihul. Suvi — ilus noormees veetis lõbusalt ta aega. Sügis...

Kakskümmendkaks. Kainelt ja kiretult mõtleb elule ja „noorusele“. Nii muuseas.

Usk... teda polegi, sest elu kägistas tundmused. Mis on siis elu? Ah, suured sõnad kõik põhjuste põhjused. Elu on — mis paneb külmetama saunalavalgi. Maailm — kättesaamatu...

Inimene maailmaruumis — kui lapsik mitte mõista, et looja vaid narris ja naeris teda.

Sõprus — pole olemas, sest elu pole jätnud ainustki sõpra. Nad tunnevad nüüd kuulujutte temast ta enese asemel. Armastus? Ta praegune *status quo* muutuks vaevalt, kui mõiste „armastus“ täiesti välja lülituks.

Ja siiski ellu jääb midagi veel. Ja sellel on määratu väärtus. Elus, kulla sõbrad, eksisteerib veel raha. Kahekümnekolmeselt tunneb, kui üksi seisab maailmas. Kahekümneneljaselt — vihkab ennast. Tahaks veristada hinge, lõigata talt tiivad. Las' põeb ja paraneb, saab kõlvuliseks tänapäevale. Mida unis-

tad, sõge — pole enam kogemusteta ega noor, lubamatu on olla ka rumal. Teab, liig raskelt põdes oma noorushaigust, on küll rekonvalescentsents-staadiumis, ent armid on visad kaduma. Tahaks juba elada inimesena — nagu need varjud ta ümber. Vabaneks unistusist, teeks naeruks senise, viskaks näkku vääritudumale.

Näis, talle ligines õige isik selleks. Kohviku uktsel silmas tuttavat nägu — mingi laevakontori agent. Teda, ainult teda vajaski ta hetkel. Hüva, astugu ligemale, kuulgu midagi ennekuulmatut. Ah, noid vanapoisse, kes oma asjaga hiljaks on jäänd! Midagi traagilist on neis, nagu näeksid need kadu. Kas tõesti nii tihe on kontakt juuste ja hinge vahel? Naiseta mees on kui öömajaline, kui koduta rändur, kui veerev kivi, millele ei kasva sammal. Mehe naised vaid mängivad temaga, narrivad, ähvardavad sõrmega kui koolipoissi ja soovivad pruute. Noored tüdrukud on õrnad vaid seevõrra, kui pakutakse meelelahutust — kino, kohvik, teater — las' vanapoiss viib! Ja nii vanapoiss peab maksma naise seltskonna kui laenatud fraki eest. Nii ei näegi ta naistes muud, kui pettust ja valet — ühed igatsevad ta raha, teised ta nime, ei keegi ta õrna kui linnu südant. Muutub umbusklikuks, unistab vaid ühest, noorest ja soojast, kes parem teistest, korralik ja kasin, armastab ainult teda — kiilaspääd. Kuid unistus jääb unistuseks, edasi peab ostma naise sõprust — kes hoolitseb aga taskurättide ja sokkide eest? Oma igavese umbusuga sunnib end petma ka korralikumaidki naisi.

Ligineski too vanapoiss, katsesarved ees, millised alati varuks, kui tegu õrnema sooga. Istus lauda, ja jutt veeres kui värtnast. Rääkis oma talust maal, majast linnas, autost, mida kavatseb osta. Ta nõrkuks olevat filosoofia — omab koguka raamatukogu selt alalt. Ausust ja otsekoheusust hindab inimeses üle kõige. Ta ei tea aga, millest rääkida noorte daamidega, huvid on ju nii erinevad. Tavaliselt, kui neil pole veel perekonna muresid, nagu käesoleval juhul, neid huvitab teater, maalikunst, muusika...

Oli õige aeg sekka lõõmiseks.

„Mind huvitab ainult raha — raha eest saab ju kõik. Ausa tööga ei teeni teda iial küllaldaselt. Nii hääsüdamlikku narri ei leidu aga, kes teda kingiks. Petta raha — selleks pole ma kõlvuline. Te tunnete ju inimesi, vaadelge siis mind hästi. Eks ole, kõrtsi baari ma ei sobi, pole selline parfümeeritud, sasipäine kurat. Kõrts kahjuks on ainus koht, kus tee meeste südamele rahakotini on lähim. Tõeline mees, võiksin talle olla lihtsalt kõik: naine, sõber, armuke, karutantsitaja, orjatar! Selline mees peaks aga rahuldama mind kolmest küljest: vaimsest, erootilisest, rahalisest. Lepiksin kahe viimasegagi. Kuid õieti, milleks vaja mul meest, kuna raha eest nagu nii saab kõik. Lepiksin ainult rahaga. Sest tõeliselt mis mul puudub, on enesest väike asi. Laitmatu garderoob kõigi daamide vajalike asjakestega, alates kasukast ja lõpetades sukapaelaga — paar pikemat reisi rahvarikastesse kohtadesse: London, Pariis, Monte Carlo, California, New York, Šanghai — ja mu elu läheb kui määritud.“

Tabas märki. Vanapoiss ta vastas oli tükiks ajaks keeletu — ei teadnud, kas põlata või austada toda otsekohesust. Üks oli kindel, ta meheuhkus oli riivatud, teda ei hinnatud kui meest, unustati isegi tähtsaim: maja, talu, loodetav auto. Ja ometi oli too tütarlaps üks lootustandvamaid. Usu veel naisi!..

* * *

*

Raine sammus kojupoole mööda udukat, niisket kõnniteed. Pääs oli mingi tinane raskus, jalgades kui puudased pommid. Meel mõru, tahtmist polnud millegiks, lendamisekski mitte. Ah, rumalus, kas polnud ta siiski veel noor! Miks nutta kaotatud aega kui ihuskoi raisatud kopikaid. Kas polnud igatsused üksi väärt noid aastaid — võibolla ilusamgi, et tegelekkust ei järgnend. Kindlasti homme, kui puhuvad tuuled, ja lugematuis värves tantsisklevad lehed, taas leiab ta midagi hääd — naeratab isegi, nagu see, kelle elu sulab päikesepaistesse ja naeratustega. Õige! Homme läheb ta sauna, peseb maha tusa ja tujutuse, on jälle hää ja rõõmus laps — ta eluind jälle kui kajakas lehvitab tiibu mere kohal.

Nii palju lootusrikkaid aimdusi on õhus. Kindlasti haistaks ta neid sajaaastaseltki. Pää püsti! Varsti kuulutab ajakell veerandsada ta elus. Jättis teeveere nooruse, oma unistused viskas poriauku. Algab uut elu. Muutub mõistlikuks, hakkab vuhvima käsitööd, sest kirjud laudlinakesed on nii lugupeetud. Kūpsetab krōbisevaid kooke, kutsub sõbratare külla.

Huvitub igast klatšist — muutub õigeks sipelgaks pēsas. Kuid pererahvaga läheb tülli: mis kord see on, et kõik trepist sammujad pühivad jalgu just tema uksematil. Homme huvitub sellest, mida naaber lõunaks keedab, täna laske veel olla nii ennast põletavalt hell.

Latern valgustas nägu, mis näis tuttavana. Kumer, läikiv otsaesine, taevas tule appi — see oli ju Niina! Viis aastat polnud nad teineteist näind — koolist saadik. Siiski polnud katkend veel neid ühendavad sileded. Sõbrad nad polnud, ent mõistsid teineteist sama hästi kui ennast. Ja nüüd, kohtamisel, kui välgu sähvatuses valgustus neid ühendav imepeen niit. Üllatus, käesurumine, rõõm. Esimesena rääkis Niina, mõne sõnaga loopis välja oma möödunu... Oli eland kodus, vanemate juures, seiklend kitsamas ringjoones, kuid sisukalt. Tema, kinniselt kasvatatu ja hoitu, kõhklematult võttis kõik, mida pakkus elu. Ei otsi ega ahasta, on kehastund, vaatlev rahu. Pole sirutand kätt millegi küündimatu järele. Pole põland ka elu kasinaid andeid. Alati tasakaalus kui püsti käiv kurnimuna, millele tina valatud põhja. Vahel luuletas, vähesõnaliselt, paljuütlevalt — enesele. Või tagus tunded klaverisse.

„Palju on möödunud, mis väärtusetum sõklaist,“ ta lausus. „On juhuseid, mis nii *passé*, et ei säilita isegi mälestust neist. Ja sääljures on hetki, võrratuid, mis heidavad olevikulegi sära kui kalliskivid pimedusest. Jutustaksin sulle midagi sarnast, kui see oleks vaid räägitav. Olen siiski veendund: sina mõis-

lad mind, ja see valmistab mulle ääretut rõõmu. Ütlen vaid, et too affäär oli pööraselt ilus, kui üldse siinkohal võib tarvitada sõna „ilus“. Olime maskeraadil. Ta silmad olid tumedad, juuksed sinkjasmustad. Ise oli ta juut ja üliõpilane Napolist. Kohtusime esmakordselt. Lahkusime koos. Sattusime tema poole. Trepil, kui kleit mu kannal all raksatas, mõtlesin küll, et ei lähegi üles, ausõna, mõtlesin. Ja ometi läksin. Tollest kujunes aga ilusamaid hetki mu seniolnust. Selline nukrutsev-heldimuse meeolelu valdas meid. Kuigi ta oli juut. Ja vastu hommikut. Pani pää mu sülle, ütles, ma olevat nii kena. Viisis, kuidas häälendas „nii“, peitus mulle maailm õnne. Imestas, miks iial pole olnud ta nii nukker ja õnnelik. Muutusin olematuks tol hetkel, unustasin kogu mineviku, oleviku ja tuleviku, tajusin nagu igavikku.“ Säälsammus tütarlaps-kummitus, kes oli nii vähesest õnnelik. „Oo jumalikkude naiivsust, millest toitume!“ mõtles Raine. Armastas toda last oma kõrval ta loomuliku kerge-meelsuse pärast. Ja nüüd rääkis ta ise.

„Armas laps, olgem avalikud: me tunded on jumalikud, ent elu lihtsalt naeruväärt. Vaata mind kui narri oma kõrval, ja kuula, mis mul sulle on ütelda. Kui aimaksid, kuidas kohab veri mu meelekohis, milline palang leegitseb minus! Hoolimata, et mõistus ütleb: oled narr. Armastasin elu kuumalt, ei suutnud midagi selle vastu. Sellest, ma rumal, uskusin, uskusin oma seesmisest lõõmast, maailm on lahti, tarvitseb vaid tahta ja haarata! Igatsesin mingit ette määratud harmooniat enese ja maailma vahel. Uskusin ene-

sel olevat mingeid kirjutamatuid kohustusi. Kas tõesti tunded, mis tulevad seesmise templi sügavusest, on sootulukesed vaid? Kas tõesti õigem on tappa eneses kõik otsivad hääled, ruttu — ruttu haarata tegelikkusest mõni ülesanne, et täita sellega tormavat aega? Tegelikkus — pole iial olnud ta lemmik. Aeg möödus — olin kehastund ootamine. Julgustasin end: kuni saabub õige hetk, las elab minus seni vaid igatus. Vankumatult uskusin: kord kehastan kõik eeldused. Ent midagi ei järgnend — ja siin ma nüüd astun. Tühja jahvatavad vahel Jumala veskid. Põdesin vaid noorushaigust raskel kujul. Usud, olen mõistlikum nüüd, mil ligineb veerandsada, ja vaatan tagasi oma esimese nooruse hauale, kus pole närtsind lilledki veel? Usun põikpäiselt: maailmal siiski on vaja mu südameverd. Loodan — kunagi siiski leian ime, mis sama suur, kui mu igatsused. Ja siiski laskun longu pettumuste ees kui lõigatud lill.

Mitte maailma avarused pole meie, vaid hetked, mil petame ja unustame end. Nutan, kui pannakse maksma rahvusvaheline kunsti keeld. Vast hommegi ei luba enam unustada kõik juuditari metsikuis jalakeerutusias, ega helluda Viini sentimentaalseist laulukesist, mõtlemata aja foonile. Hirmus see relvade tärin ja „kultuur“! Kui vaid ei võetaks võimalus enesepetmiseks.

Lõppeks, mida vajangi? Hetk, mil tajun iga-vikku, meeoleu nagu täna, mis nagu öine huige üle tüüne järve — ja ununebki kõik.“

„Sul on õigus, oled jõudnud kui Odysseus pärast eksisõite koduranda. Õnn peitubki vaid hetkelisis unustusis.“

Lahkusid sooja käepigistusega.

Vähe hiljem Raine oma toas avas akna, vaatles kahvatund kuud. Ja vaata, ta ees lebas elu — kui valge, liivane rada.

Illustreeritud
kuukiri

OLION 1936

kuues
aastakäik

Kunst — Kirjandus
— Omakultuur —

Ilmub kord kuus — 12 suurt numbrit aastas

Vastutav toimetaja: G. Naelapea.

OLION oli ja on kõige täiuslikum illustreeritud **kunsti** ja **omakultuuri** ajakiri Eestis.

OLION haarab kõike, mis tõeliselt puudutab elu arengut, kõike, mis olnud ja on.

1936. aasta jooksul ilmub mitu **OLIONI** luksuslikku erinumbrit.

Kuukirja OLION 1936
tellimise hind on ühes posti saatekuludega

12 kuuks — Kr. 5.—

6 „ — „ 2.50

3 „ — „ 1.50

1 „ — „ 0.50

Üksik number 50 senti.

Illustr. kuukirja **OLIONI** tellimisi võtavad vastu:

Olioni talitus Tallinnas, Rataskaevu 6—2, tel. 446-52.

Posti jooksev arve 556.

Eesti Telegraafi Agentuur

E T A — Tallinn, Vana Posti 1

Reklaam osakond, tel. 447—02.

Tellimiste „ „ 447—04.

Ajakirjanduse Keskladu „**PRESSA**“ — TARTU,

Rüütli 11, tel. 958, pk. 149

Osakonnad:

TALLINN, Rataskaevu 5, tel. 435-16, postk. 427.

NARVA, Hermannini 11, tel. 276, postk. 6.

VILJANDI, Tartu 3. postk. 56.

Illustreeritud kuukirja **OLION 1936** võib tellida igast
Eesti Vabariigi postiasutusest.

Ar 936
Sauga

Kirjastus OLION
Tallinn, Rataskaevu 6—2
Tel. 446-52, posti jooks.
arve 556

Kirjastab ja annab välja
Illustreeritud kuukirja
„OLION“,
Raamat-ajakirja
„HUVITAV RAAMAT“.

Projekteerib ja kirjastab kunstiteoste reproduktsioone ja
iluväljaandeid.
Valmistab trükitööde (ja reklaami) maitsekaid kavandeid.
Omab rikkalikku kogu klišeid. Nende laenutamine, ost
ja müük.

**Kinnitus-Aktsia-Seltsi „EESTI UNIONI“ ja
KIRJASTUS OLIONI vahel sõlmitud lepingu**
põhjal 12-st detsembrist 1935. a.
on iga kuukirja OLION 1936. aasta-tellijaja,
kes kuni 31. märtsini 1936. a. annab ära tellimise ja
tasub täielikult Kirjastus OLIONILE aastatellimise
raha Kr. 5.—, tellimisaja kestvuseks
t a s u t a k i n d l u s t a t u d
Kinnitus-Aktsia-Seltsis „EESTI UNION“ kehaliste
õnnetuste vastu surma juhuks summas Kr. 250.—
invaliidsuse juhuks „ „ 250.—
Majandusministeeriumi poolt 7. 3. 1931. a. kinnita-
tud üldtingimuste alusel üksikute isikute õnnetus-
juhuste kinnitamiseks.

1. aprillil 1936. a. Kirjastus OLION
loosib välja kuukirja OLION 1936. aasta-tellijatele
aastapreemiaga — 1. apr. 1936. a. kuni 1. apr.
1937. a. täieliselt tasutud Kinnitus A/S. Eesti Uni-
oni 2 poliisi: 1) Elukinnitus surmajuhuks —
Kr. 5.000.—. 2) Õnnetusjuhuse vastu kind-
lustuse — surma juhuks — Kr. 10.000.—. invaliid-
suse juhuks — Kr. 10.000.—.

Lähemalt nende kohta leiate OLIONIS Nr. 17/18 1935. a.
ja OLIONIS Nr. 1 (1936). **Kirjastus OLION.**